

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

факультет фінансів

кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Фінансовий менеджмент і контролінг
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: _____ очна(денна) _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Спрощена система оподаткування малого бізнесу»

здобувача Мирошник Алли Олександрівни

Науковий керівник: к.е.н., доц. кафедри кафедри
корпоративних фінансів і контролінгу Лубковський
С.А.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і
контролінгу:
д.е.н., професор, Терещенко Олег Олександрович

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	7
1.1. Сутність сучасної спрощеної системи оподаткування: переваги та недоліки.....	7
1.2. Механізм функціонування спрощеної системи оподаткування.....	14
1.3. Методичні підходи до оцінки податкового навантаження на малий бізнес.....	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ФОП «КВАЧАН О.М.»)	27
2.1. Аналіз фіскально-економічного значення малого бізнесу в Україні.....	27
2.2. Фінансово-економічна характеристика ФОП «Квачан О.М.».....	34
2.3. Оцінка впливу спрощеної системи оподаткування на діяльність малого бізнесу (на прикладі ФОП «Квачан О.М.»).....	44
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	55
3.1. Напрями підвищення ефективності спрощеної системи оподаткування в Україні	55
3.2. Пріоритети спрощеної системи оподаткування у забезпеченні розвитку малого бізнесу в Україні.....	60
3.3. Шляхи вдосконалення вітчизняної системи спрощеного оподаткування на основі зарубіжного досвіду	65
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток економіки України нероздільно пов'язаний з активністю малого бізнесу, який відіграє важливу роль у стабілізації соціально-економічної ситуації в країні. Він виступає одним із основних каталізаторів економічного зростання та відновлення в періоди кризових ситуацій. Мале підприємництво створює нові робочі місця, особливо в умовах економічної нестабільності та сприяє зростанню доходів економічно активного населення, що, у свою чергу, підвищує рівень споживання та стимулює попит на товари та послуги. Крім того, малий бізнес бере участь у формуванні конкурентного середовища, що сприяє підвищенню якості продукції та послуг, а також зниженню їх вартості для споживачів.

Функціонування малого підприємництва покращує взаємозв'язки між різними секторами економіки, забезпечуючи ефективну ланцюгову реакцію у всій системі, сприяє раціональному застосуванню матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, що призводить до загального підвищення продуктивності та ефективності економіки. Таким чином, розвиток малого бізнесу є одним із ключових факторів для сталого економічного зростання та підвищення добробуту українського суспільства.

У контексті зазначеного, важливим є забезпечення сприятливих умов для функціонування такого бізнесу. Одним із інструментів його підтримки виступає спрощена система оподаткування, обліку та звітності. Її функціонування забезпечує суб'єктам господарювання нижче податкове навантаження і дозволяє зосередитися на розвитку бізнесу, замість витрачання ресурсів на складні податкові процедури. Вона стала важливим інструментом появи нових підприємців, зокрема молоді та стартапів, які мають обмежені ресурси та можливості. Це сприяє розвитку підприємницької активності, створенню нових робочих місць та загальному підвищенню рівня

життя населення. Відтак, необхідним є постійний моніторинг та оновлення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності у відповідності до потреб підприємців за сучасних кризових умов та викликів, які стоять перед нашою державою, що й обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання спрощеної системи оподаткування, доцільності її застосування, переваг та недоліків, напрямів її удосконалення неодноразово висвітлювалися в наукових працях вітчизняних науковців, таких як: Плекан М.В., Кудлаєва Н.В., Скрипник С.В., Лавров Р.В., Шепель І.В., Л.С. Деміненко, О.С. Іванишина, О.Я. Бешко, Л.П. Ткачик, Т.М. Оришин, Ю.О. Шахрай та ін. Проте, залишаються до кінця не вирішеними питання розвитку спрощеного оподаткування малого бізнесу за сучасних кризових умов господарювання.

Метою дослідження є визначення пріоритетів та шляхів вдосконалення вітчизняної спрощеної системи оподаткування малого бізнесу.

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної магістерської роботи було вирішено наступні завдання:

- дослідити сутність сучасної спрощеної системи оподаткування та визначити її переваги і недоліки;
- охарактеризувати механізм функціонування спрощеної системи оподаткування;
- окреслити методичні підходи до оцінки податкового навантаження на малий бізнес;
- проаналізувати фінансово-економічного значення малого бізнесу в Україні;
- дати фінансово-економічну характеристику ФОП «Квачан О.М.»;
- оцінити вплив спрощеної системи оподаткування на діяльність малого бізнесу (на прикладі ФОП «Квачан О.М.»);
- визначити напрями підвищення ефективності спрощеної системи оподаткування в Україні;

- обґрунтувати пріоритети спрощеної системи оподаткування у забезпеченні розвитку малого бізнесу в Україні;
- сформулювати шляхи вдосконалення вітчизняної системи спрощеного оподаткування на основі зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження є процес спрощеного оподаткування малого бізнесу.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні та її вплив на малий бізнес.

Методи дослідження. У процесі підготовки кваліфікаційної магістерської роботи застосовувалися такі методи дослідження, як: аналізу та синтезу, індукції й дедукції, порівняльного аналізу – при розкритті сутності спрощеної системи оподаткування, її переваг та недоліків, характеристики механізму функціонування такої системи, порівнянні методичних підходів до оцінки податкового навантаження на малий бізнес, визначенні пріоритетів та шляхів вдосконалення спрощеної системи оподаткування такого бізнесу; вертикального та горизонтального аналізу, детермінантного аналізу – при проведенні якісного і кількісного аналізу фінансово-економічного значення малого бізнесу в Україні, фінансово-економічних показників діяльності ФОП «Квачан О.М.» та оцінки впливу на неї спрощеної системи оподаткування; графічний метод – при візуалізації результатів дослідження.

Практична значущість. Основні положення та результати кваліфікаційної магістерської роботи можуть бути використані у діяльності досліджуваного ФОП, а також інших суб'єктів господарювання, що застосовують спрощену систему оподаткування або перебувають у процесі вибору найкращого варіанту оподаткування, виходячи з параметрів своєї підприємницької діяльності.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, періодичні видання, нормативно-правові акти, що регламентують функціонування спрощеної системи оподаткування,

обліку та звітності, статистичні дані державних органів, а також облікові дані та податкова звітність ФОП «Квачан О.М.».

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У *Розділі 1* досліджено сутність сучасної спрощеної системи оподаткування та визначено її переваги та недоліки, охарактеризовано механізми функціонування спрощеної системи оподаткування, окреслено методичні підходи до оцінки податкового навантаження на малий бізнес.

У *Розділі 2* проаналізовано фінансово-економічне значення малого бізнесу в Україні, надано фінансово-економічну характеристику ФОП «Квачан О.М.», оцінено вплив спрощеної системи оподаткування на діяльність малого бізнесу на прикладі ФОП «Квачан О.М.»

У *Розділі 3* визначено напрями підвищення ефективності спрощеної системи оподаткування в Україні, обґрунтовано пріоритети спрощеної системи оподаткування у забезпеченні розвитку малого бізнесу в Україні, сформовано шляхи вдосконалення вітчизняної системи спрощеного оподаткування на основі зарубіжного досвіду.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

1.1. Сутність сучасної спрощеної системи оподаткування: переваги та недоліки

У сучасних умовах податки вважаються одним із ключових фінансових інструментів, що регулюють відносини бізнесу з державою. Стабільне функціонування суб'єктів господарювання під час війни відіграє важливу роль, оскільки вони забезпечують не тільки створення нових робочих місць, а й наповнення державного бюджету. Малий бізнес, на відміну від великого, має властивість швидше пристосуватися до зміни ринкового середовища, потреб і бажань споживачів, що робить його своєрідним стабілізатором в кризові періоди та визначає доцільність розробки, удосконалення та реалізації ефективних інструментів державної підтримки розвитку такого бізнесу.

Податковим кодексом України визначено дві системи оподаткування для малого бізнесу: загальна та спрощена. Наразі суб'єкти малого підприємництва можуть обирати загальне чи спрощене оподаткування в залежності від власного бажання.

Спрощена система оподаткування є інструментом, що зменшує податкове навантаження на суб'єктів малого бізнесу, тим самим стимулюючи розвиток суб'єктів господарювання та, безпосередньо сприяє збільшенню їх кількості. Адже одним з питань, що спровокували впровадження такої системи оподаткування, була детінізація малого бізнесу [1, с. 30].

Спрощене оподаткування зазнало багато змін від моменту затвердження, що ми вважаємо цілком логічним, адже щороку ринок,

економіка, політична ситуація в країні та світі змінюються, і тому необхідно адаптуватися до цих змін. Ці зміни відображаються саме в: розмірі єдиного податку; методиці обчислень єдиного податку; переліку податків, які замінює єдиний податок; обмеженнях та умовах застосування такої системи малим бізнесом.

Спрощену систему оподаткування було впроваджено Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва». Варто зазначити, що цей нормативно-правовий акт був єдиним, що на той час становив правову основу для застосування спрощеної системи оподаткування малим бізнесом і фіксував умови запровадження суб'єктами малого підприємництва та методику сплати єдиного податку [2].

Податковий кодекс України під спрощеною системою оподаткування розуміє особливий механізм справляння податків та зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [3].

На думку Плекан М.В., Кудлаєва Н.В. та Шепель І.В. спрощена система оподаткування – це спеціальний податковий режим для фізичних осіб-підприємців, запроваджений у 1999 році з метою підтримки малого та середнього бізнесу [4, с. 244].

Порівнюючи визначення, зазначене в Кодексі, та, надане науковцями, можемо помітити, що вони обидва вказують на створення сприятливих податкових умов для підтримки малого бізнесу. Проте, перше можемо вважати найбільш повноцінним, так, як Кодекс чітко та конкретно описує механізм дії такого виду оподаткування. Друге визначення, на нашу думку, не є цілком коректним, адже виділяються лише фізичні особи-підприємці, в той час, як спрощену систему можуть обрати і юридичні особи.

Скрипник С.В., Лавров Р.В., та Шепель І.В. зазначають, що метою створення спрощеної системи оподаткування було саме стимулювання підприємницьких ініціатив, в тому числі за допомогою полегшення обліку та

звітності, що в свою чергу спричинило вступ нових учасників на ринок, зокрема фізичних осіб-підприємців [5, с. 5].

Якщо ж розглядати визначення науковців в розрізі мети створення досліджуваної системи оподаткування, то ми вважаємо, що між ними існує певна різниця. Перше розглядається лише, як підтримка вже існуючих на ринку суб'єктів господарювання. В той час, як друге вказує на впровадження системи задля появи на ринку нових учасників. Тобто, можемо сказати, що на відміну від попереднього визначення мети, останнє більш спрямоване на розвиток ринку.

Сучасна спрощена система оподаткування є привабливою для більшості платників за рахунок простіших правил податкового обліку, порівняно з загальною системою.

Загальна система оподаткування є найскладнішою серед всіх. Вона складається з великої кількості податків та обов'язку ведення повного бухгалтерського і податкового обліку. Таку систему може обрати будь-який суб'єкт господарювання, не залежно від того, це малий бізнес, середній чи великий. Адже вона не має жодних обмежень щодо кількості працівників, видів діяльності та обсягу отриманих доходів. Всі підприємства, що обрали загальну систему оподаткування, сплачують податок на прибуток, який в свою чергу є підсумком діяльності та розраховується співставленням отриманого доходу та понесених витрат. В випадку неотримання суб'єктом господарювання прибутку за звітний період, сплачуватися податок на прибуток не буде.

Спрощений режим оподаткування передбачає сплату єдиного податку малими підприємствами за здійснення ними господарської діяльності згідно з вимогами та умовами визначеними чинним законодавством.

За визначенням Міністерства юстиції України, єдиним податком є консолідований податок, встановлений державою, для певної частини суб'єктів малого бізнесу [6].

Ставка та розмір єдиного податку залежать від того, яку групу платника податку обрав суб'єкт малого підприємництва. Станом на сьогодні, чинним законодавством виділено чотири групи платників єдиного податку.

Варто звернути увагу на те, що саме спрощений режим оподаткування характеризується певним переліком обмежень. Це дає нам зрозуміти, що перша відмінність між двома досліджуваними системами полягає саме в цьому.

Як ми вже зазначали раніше, від обраної системи залежить перелік податків, які підглядають сплаті. Для наочності види податків згруповано та продемонстровано в табл.1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика систем оподаткування суб'єктів господарювання в Україні

Вид системи оподаткування	Платники	Основні податки
Спрощена система	Юридична особа	• єдиний податок: платники лише III та IV груп
	Фізична особа-підприємець	• єдиний податок: платники I- IV груп
Загальна система	Юридична особа	• податок на прибуток підприємства
	Фізична особа-підприємець	• податок на доходи фізичних осіб • військовий збір

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Друга відмінність систем проявляється в кількості податків, які необхідно сплатити суб'єкту малого підприємництва. Так, з табл.1.1 ми бачимо, що єдиний податок заміщає собою ряд податків та зборів. Не менш важливою відмінністю є методика ведення обліку та звітності на підприємстві.

Отже, дослідивши системи оподаткування, проаналізувавши їх відмінності, ми переконалися, що застосування спрощеного режиму оподаткування спрямоване на підтримку діяльності та розвитку малого бізнесу.

Варто пам'ятати, що спрощене оподаткування – це не про те, як зменшити розмір податків та платити менше, а про спрощення податкового та бухгалтерського обліку, задля полегшення роботи малим підприємцям.

Думки науковців розподіляються щодо доцільності застосування малими підприємствами спрощеної системи оподаткування. Одні вважають, що система потрібна для успішного функціонування малого бізнесу, інші стверджують про необхідність її скасування, треті ж пропонують варіант збереження існуючого порядку спрощеного оподаткування з розширенням переліку суб'єктів малого підприємництва, на яких буде поширюватися дія такої системи.

Л.С. Деміненко та О.С. Іванишина зазначають, що функціонування спрощеної системи оподаткування на теперішньому етапі розвитку національної економіки є важливим та ефективним інструментом для сприяння розвитку господарської діяльності малих підприємств. В той час, як О.Я. Бешко та Л.П. Ткачик констатують, що існують певні зловживання в застосуванні спрощеної системи оподаткування, які породжують сумніви щодо доцільності існування та використання тих чи інших спрощених методик обліку та звітності. Однак, в той же час вони вважають, що необхідність в функціонуванні такої системи є безумовною [8, с. 6; 9, с. 758].

Погляди та позиції неоднозначні, тому варто детальніше дослідити, які ж переваги та недоліки має спрощений режим оподаткування. Як відомо, жодна система в світі не є ідеальною.

Причини, які викликають перехід представників малого бізнесу з загальної системи оподаткування на спрощену, розкривають переваги цієї системи, які полягають у наданні додаткових пільг підприємцям.

Першою та вагомою перевагою системи спрощеного оподаткування є те, що вона є більш зручною у застосуванні, незважаючи на ряд обмежень. Адже вона максимально спрощує облік та контроль за діяльністю малих підприємств. Крім того – гарантує стабільний потік коштів до бюджету.

Наступна перевага спрощеного оподаткування полягає в створенні сприятливих умов податкового режиму, що зменшує тінізацію малих підприємств та сприяє декларуванню реальних прибутків підприємств і сплаті податків.

Ще одними позитивними сторонами спрощеної системи виділяють: звільнення від сплати окремих видів податків; спрощена процедура та порядок реєстрації платника податку; низьке податкове навантаження; право вибору щодо сплати ПДВ; полегшення розрахунків, що пов'язані з визначенням обсягу податків; заповнення однієї форми звітності; спрощення ведення податкової звітності.

Податки можна вважати, так званим, містком між державою та підприємствами, тому доречно розглядати переваги цієї системи не лише з точки зору суб'єкта малого підприємництва, а й зі сторони держави.

Фіскальне значення єдиного податку для держави є низьким, в порівнянні з іншими податками, які сплачуються до бюджету. Проте, беручи до уваги те, що єдиний податок в повному обсязі надходить до місцевих бюджетів, він є вагомим джерелом доходів на місцях для органів місцевого самоврядування. Тобто, спрощена система відіграє більш позитивну роль для місцевих бюджетів, в той час, як для держави низька фіскальна ефективність виступає основним недоліком.

Адміністрування єдиного податку, яке здійснюється державними органами, характеризується високими затратами, суми штрафів підприємств малого бізнесу надто низькі, порівняно з великими суб'єктами підприємництва. Тому, з позиції держави це можна віднести до недоліків спрощеного режиму. Крім того, в нашій державі часто впроваджується мораторій на перевірку малого бізнесу контролюючими органами.

До недоліків також можна віднести обмежене право на застосування та нечіткий поріг доходу, який проявляється в наявності невизначеності щодо того, як буде розраховуватися поріг доходу для фізичних осіб-підприємців третьої групи після закінчення війни) [5, с. 6].

Однією з найбільш негативних сторін спрощеної системи оподаткування є обмеження можливості розвитку та розширення суб'єкта господарювання. Малий бізнес, що обирає таку систему, не може підвищувати доходи більше за встановлені ліміти. Крім того, законодавчо

регламентуються умови щодо видів діяльності, кількості працівників для окремих груп платників єдиного податку та ін. Але не передбачено чітких інвестиційних стимулів для спрощенців, таких як отримання податкових кредитів та інших, що було б корисним для суб'єктів малого підприємництва, які бажають здійснювати інвестиції та розвивати власний бізнес [11, с. 138-139].

Повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України, ведення бойових дій та загроза ракетних обстрілів щодня здійснюють вплив на господарську діяльність підприємств в Україні. В відповідь на нові потреби під час воєнного стану, законодавство може часто змінюватися, що на перший погляд є позитивною стороною. Однак, платники можуть бути недостатньо проінформованими про зміни в законодавстві, через те, що не завжди мають можливість вчасно ознайомлюватися з внесеними змінами та правильно їх застосовувати. Це висвітлює швидкі зміни, як певний виклик. Задля уникнення такої загрози, як необізнаність в законодавстві, варто впровадити заходи, щодо забезпечення інформаційної підтримки всіх суб'єктів, які є платниками єдиного податку. Це може проявлятися, як в розробці спеціальних інформаційних матеріалів, так і в проведенні навчань або ж консультацій.

Отже, в результаті проведення дослідження, ми визначили, що спрощена система оподаткування – це такий режим оподаткування, який передбачає спрощене ведення обліку на підприємстві та заміняє ряд обов'язкових податків та зборів на сплату єдиного податку. Спрощена система – це кращий спосіб оподаткування малого бізнесу, оскільки загальна є достатньо обтяжливою.

Спрощена система оподаткування відіграє важливу роль у сприянні розвитку малого бізнесу та забезпеченні стабільності економіки. Перш за все, вона зменшує тіньову економіку, оскільки для багатьох підприємців це є найбільш зручним і ефективним способом оподаткування. Водночас, вона

спрощує процедуру податкового обліку та зменшує бюрократичні бар'єри, що сприяє більшій підприємницькій активності.

До того ж, спрощена система забезпечує стабільний потік коштів до бюджету через прозорий механізм збору податків. Вона дозволяє підприємствам зосередитися на своїй основній діяльності, не витрачаючи значних ресурсів на оподаткування. Це особливо важливо для малих підприємств, які зазвичай мають обмежені ресурси. Проте, на фоні воєнного стану спрощена система може виявитися недостатньо ефективною. Тому важливо її постійно аналізувати та вдосконалювати з урахуванням кризових умов та потреб країни.

1.2. Механізм функціонування спрощеної системи оподаткування

Суб'єктам малого підприємництва дозволено застосовувати спрощену систему оподаткування тільки за двох умов: відповідності всім критеріям, що визначенні чинним законодавством для платників єдиного податку та реєстрація платником згідно з встановленим порядком.

Чинним податковим законодавством України передбачено поділ платників єдиного податку на чотири групи. Для наочності їх груповано та продемонстровано на рис. 1.1.

Відповідність платників спрощеної системи оподаткування групам єдиного податку			
Група	Платник	Обсяг доходу за календарний рік	Кількість працівників
Група 1	фізичні особи-підприємці, які здійснюють: • виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках; • діяльність з надання побутових послуг	не перевищує 167 розмірів мінімальної заробітної плати (1 118 900 грн)	не використовують працю найманих осіб
Група 2	фізичні особи-підприємці, які здійснюють: • діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню; • виробництво та/або продаж товарів; • діяльність у сфері ресторанного господарства	не перевищує 834 розміри мін. заробітної плати (5 587 800 грн)	не перевищує 10 осіб
Група 3	фізичні особи-підприємці та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми	не перевищує 1167 розмірів мін. заробітної плати (7 818 900 грн)	не обмежена
Група 4	сільськогосподарські товаровиробники: юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власної продукції та її продаж	питома вага товаро-виробництва та реалізації не менше 75%	не обмежена

Рисунок 1.1 – Відповідність платників спрощеної системи оподаткування групам єдиного податку

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Спрощена система оподаткування користується популярністю серед малих суб'єктів господарювання. Однак, як ми вже зазначали раніше, вона має низку вимог та обмежень. Таким чином з Рис. 1.1 ми можемо помітити, що перші дві групи платників єдиного податку доступні лише для фізичних осіб-підприємців, третя – як для фізичних, та і для юридичних осіб, четверту ж мають право застосовувати виключно виробники сільськогосподарської продукції.

Основними критеріями, за якими платники поділяються на групи є такі: максимальний обсяг річного доходу; кількість найманих працівників та вид діяльності.

З огляду на Рис. 1.1 відразу спостерігається, що перша група є найбільш малою, порівняно з іншими. Це проявляється в відсутності права на використання праці найманих працівників, та й дохід визначений на найнижчому рівні, а саме не більше 167 розмірів мінімальної зарплати. Станом на 1 січня 2023 року мінімальна заробітна плата в Україні була затверджена на рівні 6 700 грн. Виходячи з цього, нам стає відомо, що максимальний обсяг доходу за календарний рік становить 1 118 900 грн.

Ставка єдиного податку є фіксованою сумою, яка для платника першої групи не повинна перевищувати 10% прожиткового мінімуму працездатної особи. Так, як з 1 січня 2023 року прожитковий мінімум працездатної особи було встановлено в розмірі 2 684 грн, то сума єдиного податку, що підлягає сплаті, становить не більше 268,4 грн.

Друга група, на відміну від першої, має більше дозволених видів діяльності, які відображені на Рис. 1.1, та дозвіл на працю найманих працівників. Однак, важливо звернути увагу на те, що кількість співробітників обмежується, та не повинна бути більшою 10 осіб. Ця група також, як і перша, має ліміт на отримання доходу за рік, а саме не більше 5 587 800 грн. Досить логічним кроком законодавця було збільшення обсягу отриманого доходу більш ніж на 4 млн. грн, відносно першої групи, адже види діяльності характеризують більшу зайнятість таких підприємств.

Ставка єдиного податку для другої групи становить не більше 20% розміру мінімальної заробітної плати, або не більше 1 340 грн.

Проаналізувавши ці групи, ми можемо констатувати, що податок не підв'язаний під розмір доходу, отриманий малим підприємством протягом календарного року. Іншими словами, він не залежить від результатів діяльності суб'єкта господарювання. Характерним для них те, що вони не є платниками податку на додану вартість та ведуть облік в Книзі обліку доходів. Платники єдиного податку цих груп зобов'язані сплатити податок методом авансового внеску до 20 числа поточного місяця включно.

Наступною групою є третя. Вона передбачає здійснення всіх видів діяльності, які не заборонені для спрощеної системи оподаткування фізичними і юридичними особами та не має обмеження по кількості найманих працівників. Дохід підприємств, які обрали цю групу, не повинен перевищувати ліміт в 7 818 900 грн.

На відміну від ставок єдиного податку для попередніх груп, для третьої групи визначено дві ставки: 3% та 5% від доходу. Різниця між ними полягає в тому, що ставка 3% застосовується в випадку, коли суб'єкт малого підприємництва сплачує податок на додану вартість; а ставку 5% – в тому випадку, коли ПДВ вже включено до складу єдиного податку. Від 1 квітня 2022 року існувала ще одна ставка, яка дорівнювала 2%. Таку ставку було встановлено на період воєнного стану, однак 1 серпня 2023 року цю ставку було відмінено. Сплачується єдиний податок не пізніше 10 календарних днів, з дати граничного строку подання податкової декларації за звітний період.

Пунктом п'ятим статті 291 Податкового кодексу України зафіксовано перелік видів діяльності, які не дозволяють суб'єктам господарювання обрати першу, другу або ж третю групу платника єдиного податку. Ними є діяльність пов'язана з:

- ✓ організацією та проведенням азартних ігор;
- ✓ випуском та проведенням лотерей;
- ✓ обміном валюти (іноземної);
- ✓ виробництвом, експортом, імпортом та продажем підакцизної продукції (окрім передбачених законом);
- ✓ видобутком, виробництвом, реалізації дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, включаючи і органогенного утворення (окрім передбачених законом);
- ✓ видобутком, реалізацією корисних копалин (окрім корисних копалин місцевого значення);
- ✓ управлінням підприємствами;
- ✓ сферою фінансового посередництва (крім сфери страхування);

- ✓ продажем антикваріату та предметів мистецтва;
- ✓ організацією торгів предметами колекціонування, виробами мистецтва та антикваріату;
- ✓ проведенням гастрольних заходів [3].

Остання група – четверта, яку ми вважаємо найбільш специфічною, так, як вона передбачена лише для с/г товаровиробників. Платниками такої групи можуть бути, як фізичні так і юридичні особи, однак, для кожного визначені свої вимоги. Наприклад юридичні особи не мають обмеженої організаційно-правової форми та найму працівників, в той час, як фізичні особи підприємці повинні здійснювати господарську діяльність лише в межах фермерського господарства та не мають права наймати працівників, лише члени сім'ї. На цьому обмеження для фізичних осіб-підприємців не завершуються, адже площа сільськогосподарських угідь має відповідати встановленим Кодексом межам, а саме $>0,5$ га та <20 га і провадження господарської діяльності можливе лише за місцем податкової адреси. Досить цікавим є і визначення максимального доходу суб'єктів четвертої групи – частка сільськогосподарського товаровиробництва $\geq 75\%$ [3].

Передбачено, що базою оподаткування для платників податку, що відносяться до четвертої групи, виступає площа с/г угідь, тому розмір ставки єдиного податку залежить від площі. Сплачується єдиний податок щоквартально.

В кожного платника податків, не залежно від обраної групи чи системи оподаткування є податковий або ж звітний період. Початком звітного періоду вважається перше число першого місяця та останній календарний день останнього місяця звітного періоду.

Багато хто вважає, що податковий період однаковий для всіх груп платників єдиного податку. Однак це є помилкою, адже звітний період для першої, другої та четвертої груп – це календарний рік, а для третьої групи – календарний квартал.

Отже, виходячи з проаналізованої інформації, ми бачимо, що в Україні існує чотири групи платників єдиного податку. Кожна група має свої критерії відбору та обмежень. Кожну групу було розроблено, зважаючи на специфіку діяльності в розрізі різних сфер, що дає можливість вибору суб'єктам малого бізнесу.

1.3. Методичні підходи до оцінки податкового навантаження на малий бізнес

Існує багато підходів до визначення та розуміння поняття «податкове навантаження». Податкове навантаження на суб'єкта господарювання є, так званим, податковим тягарем (тиском, пресом) всього переліку податків, яке здійснює значний вплив на фінансові результати господарської діяльності такого суб'єкта, зокрема й малого. Обчислення податкового навантаження може проводитися на різних економічних рівнях. Для наочності їх згруповано та зображено на Рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Розрахунок податкового тиску на різних економічних рівнях

Джерело: розроблено автором на основі [12]

В теорії наявні чотири підходи до розуміння такого терміну, як «податкове навантаження». Перший підхід виділяє його, як частку доходів окремого підприємства, що сплачується до бюджету в формі податків та

зборів. Другий – визначає його, як комплексну характеристику впливу оподаткування на суб'єкта господарювання. Третій – звертає нашу увагу на те, що воно є складовою фінансового навантаження підприємства. І останній, четвертий, розуміє його, як інструмент податкового аналізу, або ж планування.

Велике податкове навантаження є вирішальним аспектом для впровадження оптимізації оподаткування на підприємстві. Оцінка рівня податкового навантаження здійснюється за допомогою розрахунку показників. Т.М. Оришин поділяє їх на часткові та загальні [13, с.61]. Класифікацію таких показників занесено в Таблицю 1.2.–1.3.

Таблиця 1.2 – Загальні показники рівня податкового навантаження підприємств

Показник	Формула
Загальна ефективна ставка податку	$ЕСП = \frac{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}{\text{База оподаткування}}$
Коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції (податкоспроможності)	$КВР = \frac{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}{\text{Виручка від реалізації}}$
Податковіддача доходів	$ПД = \frac{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}{\text{Дохід}}$
Податковіддача витрат	$ПВ = \frac{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}{\text{Витрати}}$
Податковіддача прибутку	$ПП = \frac{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}{\text{Прибуток}}$
Податковіддача активів	$ПА = \frac{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}{\text{Активи}}$
Прибуток на 1 грн сплачених податків	$Пп = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}$
Дохід на 1 грн сплачених податків	$Дп = \frac{\text{Дохід}}{\text{Загальний обсяг податкових відрахувань}}$

Джерело: розроблено автором на основі [13, с.61]

Т.М. Оришин виділяє вісім загальних показників, кожен з яких характеризує певний стан, який впливає на прийняття рішення щодо обрання правильної системи оподаткування. Загальна ефективна ставка вказує на співвідношення між загальною сумою податкових відрахувань та базою оподаткування. Тобто, цей показник відображає, яка частина річного доходу малого підприємства піде на сплату податків.

Коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції допомагає визначити частку загального обсягу податкових платежів, які сплатить мале

підприємство до бюджету, в вартості виручки від реалізації, а податковіддача доходів в свою чергу визначає частку в доході.

Показники податковіддачі витрат і активів відображають відношення між сукупною вартістю податків до витрат підприємства, та активів, відповідно. Податковіддача прибутку, на відміну від попередніх, показує, на скільки сума податків, що були сплачені підприємством, більша за отриманий прибуток.

Показники, зазначені в табл. 1.2., часто застосовуються при проведенні аналізу системи оподаткування підприємства та надають характеристику податкового навантаження в цілому, однак вони не мають змоги надати йому повноцінної оцінки. Для того, щоб отримати більш детальну характеристику, необхідно розрахувати коефіцієнти наступної групи, а саме часткових показників, які відображено в табл.1.3.

Таблиця 1.3 – Часткові показники рівня податкового навантаження підприємств

Показник	Формула	Зміст
Коефіцієнт оподаткування доходу	$K_D = \frac{\text{Податковіддача доходів}}{\text{Дохід}}$	Відображає відношення конкретного виду податків до бази оподаткування
Коефіцієнт оподаткування витрат	$K_B = \frac{\text{Податковіддача витрат}}{\text{Витрати}}$	
Коефіцієнт оподаткування прибутку	$K_P = \frac{\text{Податковіддача прибутку}}{\text{прибуток}}$	

Джерело: розроблено автором на основі [13, с. 61]

Варто звернути увагу на те, що для попередньо проаналізованих видів показників, не передбачено нормативні значення. Це спричинене тим, що для різних суб'єктів господарювання будуть кращими та ефективними ті системи, при обчисленні яких дані коефіцієнти можуть відрізнятися. Тобто, кожне підприємство буде обирати найбільш ефективну систему оподаткування серед тих, які може застосовувати.

Базуючись на отриманих результатах, внаслідок проведеного аналізу податкового тягара підприємства, можна обґрунтувати шляхи та методи мінімізації або ж оптимізації податкових платежів малого підприємства.

Загалом кожен автор визначає свій підхід до визначення рівня податкового навантаження, думки деяких науковців співпадають, а деякі створюють власну систему оцінки, додаючи нові показники. Ю.О. Шахрай зазначає, що в окремих країнах для дослідження та проведення міжсекторного аналізу податкового навантаження застосовують специфічні податкові показники (індикатори). Вони згруповані та наочно представлені на рис 1.3.

Специфічні податкові індикатори	
Податковий клин	→ Співвідношення податку на індивідуальні доходи, внесків на соц. страхування роботодавця та найманої особи до загальних витрат на оплату праці
Верхня гранична ставка податку на індивідуальні доходи	→ Застосовується до найвищої межі доходу однієї людини
Номінальна ставка податку на прибуток	→ Застосовується для більшості компаній
Середня ефективна ставка на прибуток	→ Рівень тягара корпоративного оподаткування

Джерело: розроблено автором на основі [12, с. 9-10]

Рисунок 1.3 – Специфічні податкові індикатори податкового навантаження

Отже, дослідивши методику визначення податкового тиску на підприємство, стало відомо, що використовується низка показників, яка дозволяє проаналізувати вплив податкових платежів на фінансовий стан суб'єкта малого підприємництва. З іншого боку такий аналіз дає можливість побачити, який вплив здійснюють податкові надходження на економічне становище держави.

В останні три роки в нашій країні спрощена система оподаткування зазнала деяких змін, які були спрямовані на зменшення податкового навантаження малих підприємств та на сприяння підприємництва, за рахунок надання більшої підтримки малому бізнесу.

В 2020 році в зв'язку з пандемією Covid-19 урядом було запроваджено податкові канікули для суб'єктів малого підприємництва на спрощеній системі оподаткування. Для фізичних осіб-підприємців першої групи було скасовано сплату єдиного податку на пів року.

24 лютого 2022 року Україна зіштовхнулася ще з однією проблемою, яка мала більший масштаб, порівняно з 2020 роком, тобто з повномасштабним вторгненням військ російської федерації. В той час перед урядом постало нове важливе завдання – зберегти економіку, прийнявши швидкі та коректні нововведення. Забезпечити економічну стійкість можна лише активізувавши бізнес-діяльність та допомогти їй ефективно протистояти новим реаліям та викликам.

Законодавчим актом, в якому було зафіксовано нововведення для підтримки малого бізнесу під час воєнного стану, був Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15 березня 2022 року.

Державною владою було прийнято рішення, про звільнення фізичних осіб-підприємців від сплати ЄСВ за себе з 1 березня 2022 року і до припинення воєнного стану та впродовж одного року після припинення (або скасування) воєнного стану. Проте, в цьому випадку періоди, під час яких підприємець не сплачуватиме ЄСВ, не будуть зараховані до страхового стажу.

Згідно з нормативно-правовим актом, платникам єдиного податку передбачалися й інші пільги:

- з 1 квітня 2022 року і впродовж дії воєнного стану на території України, фізичні особи-підприємці, які є платниками I та II груп, не зобов'язані сплачувати єдиний податок;
- роботодавці можуть не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, які були призвані на військову службу до Збройних Сил України;

- суб'єкти господарювання, дохід яких не перевищує 10 млрд. грн, мають можливість перейти на спрощену систему (третья група) із ставкою єдиного податку на рівні 2% від отриманого доходу;
- такі платники третьої групи звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання звітності з ПДВ;
- податковим періодом для них визначено календарний місяць;
- звільнення від штрафних санкцій для суб'єктів господарювання, які не мають можливості вчасно виконувати податкові зобов'язання [14].

Під час війни, законодавцем було впроваджено ще ряд додаткових ініціатив, спрямованість яких була на допомогу малому бізнесу. Тому до складу законодавчих змін також можна додати такі:

- припинення планових та позапланових перевірок малого бізнесу [15];
- на період воєнного стану та впродовж 30 днів після його припинення (або скасування), роботодавцю щомісяця сплачується компенсація в розмірі 6700 грн за кожну працевлаштовану внутрішньо переміщену особу, за яку платником сплачується ЄСВ [16];
- розширено програму «Доступні кредити «5-7-9%» (під час воєнного стану за цією програмою видано більше 42 тис. кредитів на 170,5 млрд. грн) [17];

2023 рік теж характеризувався новими змінами в законодавстві, а саме скасуванням ставки 2% для платників податку третьої групи, з 1 серпня вони вважаються таким, що застосовують систему оподаткування, на якій були до обрання особливостей оподаткування. Крім того, було скасовано ряд інших послаблень, зазначених вище [18].

Огляд нормативних актів показав, що державою впроваджено дієві та ефективні заходи, які здійснюють позитивний вплив на малий бізнес та на економіку країни у період воєнного стану.

Доказом цього виступає статистка, яка показує зростання кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців, які становлять частину малих підприємств. Дані графічно зображено на рис. 1.4.

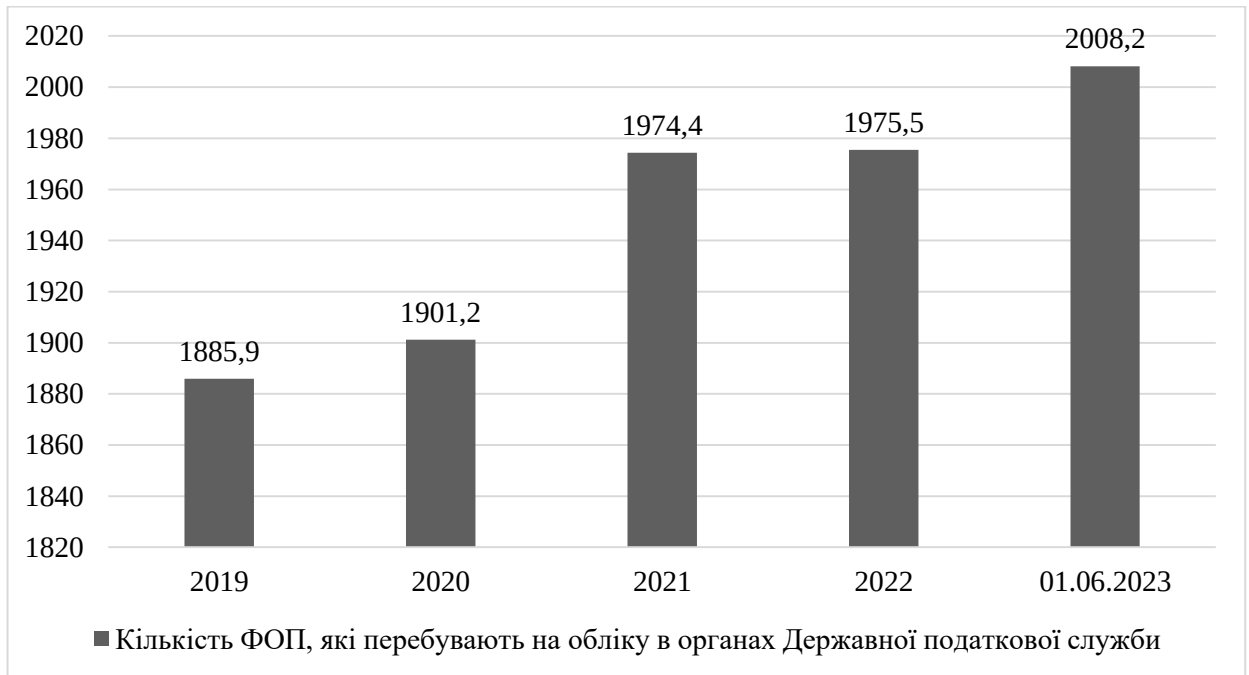

Рисунок 1.4 – Кількість фізичних осіб-підприємців (ФОП) в Україні за 2019-2023 рр., тис. осіб

Джерело: розроблено автором на основі [10]

З рис.1.4 можемо відразу помітити стабільне зростання кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців протягом всього досліджуваного періоду. В 2020 році кількість зросла на 15,3 тис. осіб (0,81 %), в 2021 році – на 73,2 тис. осіб, що в відсотковому вираженні становить 3,85 %. Як бачимо, незважаючи на пандемію Covid-19, за два роки кількість стрімко підвищилася від 1 885,9 тис. осіб до 1 974,4 тис. осіб. У цей період, урядом було внесено зміни в податкове законодавство щодо спрощеної системи оподаткування, задля підтримки малого бізнесу. І, виходячи з тенденції реєстрації ФОП, ми можемо зробити висновок, що такі зміни були ефективними.

У 2022 році динаміка росту сповільнилася і становила всього 0,06 %, або ж 1,1 тис. осіб. Та за наступні п'ять місяців кількість зросла ще на 32,7

тис. осіб, або на 1,66 % Загалом за п'ять досліджуваних років збільшення відбулося на 6,48 %, що в кількісному вираженні становить 122,3 тис. осіб.

Якщо розглядати стан в 2022 році, то кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців не скоротилася, а навпаки зросла. Це означає, що в перші місяці війни, урядом було вчасно і успішно змінено та адаптовано спрощену систему оподаткування до умов воєнного стану. Підтвердженням ефективності цих змін є і початок 2023 року, який теж виявився не легким для суб'єктів господарювання в Україні. Адже від загальної кількості зареєстрованих підприємців 76% становлять платники єдиного податку. Тобто станом на 01.06.2023 року 1 517,3 тис. осіб застосовувало спрощений режим оподаткування, які за п'ять місяців забезпечили надходження єдиного податку в сумі 15,2 млрд. грн.

Отже, на підставі вищевикладеного, можемо дійти висновків, що існує багато підходів щодо проведення оцінки податкового навантаження малих підприємств. Проводиться оцінка та аналіз такого навантаження для вибору системи оподаткування, для кожного підприємства окремо. Не менш важливою причиною оцінки є своєчасне та коректне визначення методів мінімізації або ж оптимізації податкових платежів.

За останні роки діяльність малих підприємств зазнавала впливу таких факторів, як пандемія та війна. Урядом України було прийнято ряд нововведень задля підтримки діяльності малого бізнесу в важкі для всієї країни часи. Можемо сміливо зазначити, що вони були ефективними, адже кількість фізичних осіб-підприємства зростала протягом п'яти років, та за перші п'ять місяців 2023 року малим бізнесом було сплачено єдиний податок на суму 15,2 млрд. грн.

Отже, як ми могли побачити, ведення малого бізнесу в умовах воєнного стану ґрунтується на пільговому підході до його оподаткування, кредитування та інших аспектів функціонування такого виду підприємництва. Саме ці зміни допомогли зменшити вплив війни на малий бізнес та економіку держави в цілому.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ФОП «КВАЧАН О.М.»)

2.1. Аналіз фіскально-економічного значення малого бізнесу в Україні

Малий бізнес відіграє важливу роль в розвитку вітчизняного підприємницького сектору, створюючи додаткові робочі місця та покращуючи соціально-економічний добробут населення [19]. Для того, аби визначити, яку частину становить малий бізнес в загальній підприємницькій діяльності країни, варто проаналізувати динаміку показників такої діяльності, починаючи з кількості малих суб'єктів господарювання в Україні, порівняно із середніми та великими, за останні десять років. Статистичні дані згруповано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Кількість суб'єктів господарювання в Україні за 2013-2022 рр., од.

Рік	Усього	Великі	Середні	Малі
2013	393 327	659	18 859	373 809
2014	341 001	497	15 906	324 598
2015	343 440	423	15 203	327 814
2016	306 369	383	14 832	291 154
2017	338 256	399	14 937	322 920
2018	355 877	446	16 057	339 374
2019	380 597	518	17 751	362 328
2020	373 822	512	17 602	355 708
2021	370 834	610	17 502	352 722
2022	261 924	494	14 783	246 647

Джерело: розроблено автором на основі [20]

В табл.2.1 наведено дані щодо кількості суб'єктів господарювання за розміром (великі, середні та малі). Можемо помітити, що протягом всього часу кількість не зберігає стабільності в плані зростання, або ж скорочення,

натомість спостерігаються стабільні коливання. В період 2013-2014 років загальна кількість підприємців скоротилася на 52 326 од., або на 13,3 %. В 2015 році відбувся зріст на 2 439 од., порівняно з попереднім роком. 2016 рік теж характеризується стрімким зменшенням суб'єктів господарювання, їх кількість становила 37 071 од. Наступні два роки свідчать про збільшення показника на 31 887 од. (10,4 %) в 2017 році та 17 621 од. (5,2 %) в 2018 році. У 2019 році кількість підприємств вийшла на рівень 380 597 од, завдяки збільшенню на 24 720 од. Проте 2019 рік став переломним, оскільки протягом наступних років спостерігається лише спад та скорочення показника: в 2020 – 6 675 од. (1,8 %), в 2021 – 2 988 од. (0,8 %), та в 2022 – на 108 910 од., що в відсотковому співвідношенні становить 29, %, відносно попереднього року.

Можемо впевнено констатувати, що причиною скорочення кількості суб'єктів господарювання в 2020 та 2021 роках був вплив пандемії Covid-19. Якщо говорити за динаміку, яка спостерігається в 2022 році, то відразу стає зрозуміло, що різкий спад спричинений повномасштабним вторгненням військ російської федерації на територію України та зменшенням кількості малих підприємств. Варто зазначити, що інформація за 2022 рік наведена без врахування тимчасово окупованих територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Якщо ж розглядати кількість підприємств за розміром, то відразу стає помітно, що найбільшу частину становлять саме малі підприємства. Динаміка чисельності великого, середнього та малого бізнесу аналогічна до динаміки загальної кількості. Однак варто звернути увагу на те, що великі та середні підприємства характеризуються меншою гнучкістю щодо змін в економічному та політичному середовищі. Це проявляється в тому, що протягом десяти років найбільші зміни відбувалися саме під впливом малих підприємств.

Протягом всього досліджуваного періоду, частка малого бізнесу знаходилася в межах 94,2-95,5% від сукупної кількості суб'єктів, що

здійснюють господарську діяльність на території України. В той час, як частка великих становила – 0,1-0,2%, а середніх – 4,4-4,8%

У 2014 році кількість малих підприємств стрімко впала на 49 211 од, або ж на 13,2 %, можемо припустити, що це було спричинено політичною нестабільністю в країні, початком бойових дій на Сході країни та окупацією територій військами російської федерації. В 2015 році ситуація трішки змінюється і відбувається зріст показника кількості на 3 216 од. Саме в цей рік 777 великих та середніх підприємств стали банкрутами, ліквідувалися, тощо. Проте 2016 рік показує нам скорочення на 11,2 % відносно попереднього року, та становить 98,8 % від загального обсягу суб'єктів, які припинили свою діяльність. У 2022 році малий бізнес знизився на 106 075 одиниць, а сукупний обсяг – 108 910 од., тобто 97,4 % з них займають саме малі підприємства.

Для дослідження економічного значення малого бізнесу варто також проаналізувати обсяги реалізованих товарів та послуг великими, середніми та малими підприємствами за останні 10 років, які наведено в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Обсяги реалізації товарів та послуг суб'єктами господарювання за 2013-2022 рр., млн. грн

Рік	Усього	Великі	Середні	Малі
2013	4 050 215	1 717 391	1 662 565	670 259
2014	4 170 660	1 742 508	1 723 152	705 001
2015	5 159 067	2 053 190	2 168 765	937 113
2016	6 237 535	2 391 454	2 668 696	1 177 385
2017	7 707 935	2 929 517	3 296 418	1 482 001
2018	9 206 050	3 515 840	3 924 060	1 766 150
2019	9 639 731	3 631 415	4 168 439	1 839 876
2020	10 049 871	3 626 388	4 359 362	2 064 121
2021	13 616 793	5 140 367	5 900 055	2 576 371
2022	11 033 018	4 024 267	4 906 839	2 101 912

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Як бачимо з табл. 2.2, обсяг реалізованої продукції всіх підприємств до 2022 року стабільно зростає, незважаючи на скорочення чисельності підприємств. Так в 2015 році зафіксовано збільшення реалізації на 988 407 млн. грн (23,7 %), в 2016 – 1 078 468 млн. грн (20,9 %), в 2017 – 1 470 400 млн. грн (23,6 %), в 2018 – 1 498 114 млн. грн (19,4 %), в 2019 – 433 681 млн. грн

(4,7 %), в 2020 – 410 140 млн. грн (4,5 %), 2021 – 3 566 922 млн. грн (35,5 %). Така тенденція вказує на збільшення отримання доходів підприємцями, не залежно від розміру, що зі свого боку підкреслює підвищення надходжень до бюджету. Динаміка показника в 2022 році відображає зниження обсягу реалізації на 2 583 775 млн. грн, або ж на 18,9 %.

Частка реалізації товарів великими підприємства протягом досліджуваного періоду поступово скорочувалася і була 36,5-42,4%. Частка середніх суб'єктів господарювання має протилежну динаміку і показує зростання від 41% до 44,5%. Малий бізнес займає найменшу частку за обсягом реалізації, що є очевидним, адже більша частина з них перебуває на спрощеній системі оподаткування, і, відповідно, обмежується встановленими умовами щодо отримання доходу. Проте, варто зазначити, що в 2020 році, коли вітчизняні підприємці зіштовхнулися з пандемією Covid-19, частка великих підприємств в обсязі реалізації скоротилася на 1,6 %, середніх зросла всього на 0,1 %, а малого бізнесу зросла на 1,5 %. Ми вважаємо, що цей зріст спричинили нові зміни в законодавстві, які були впроваджені для підтримки малого підприємництва.

Розглянемо скільки було реалізовано товарів саме малим бізнесом. Протягом перших дев'яти років спостерігалася така тенденція збільшення: 2014 – 5,2 % (34 742 млн. грн), 2015 – 32,9 % (232 112 млн. грн), 2016 – 25,6 (240 272 млн. грн), 2017 – 25,9 % (304 616 млн. грн), 2018 – 19,2 % (284 150 млн. грн), 2019 – 4,2 % (73 726 млн. грн), 2020 – 12,2 % (224 245 млн. грн), 2021 – 24,8 % (512 251 млн. грн). У 2022 році зниження фіксувалося в розмірі 474 459 млн. грн. Варто зазначити, що період 2016-2019 років вартість реалізованої продукції становила більше 1 000 000 млн. грн, а з 2020 і дотепер більше 2 000 000 грн. Звернімо увагу на те, що останні три роки є найтяжчими для стабільного функціонування підприємництва. Однак малий бізнес не тільки зміг втриматися в ці часи, а й продовжує успішну господарську діяльність, забезпечуючи українців робочими місцями та бюджет податковими надходженнями. Отже, можемо сміливо зазначити, що

спрощена система оподаткування в останні три досліджувані роки досягла найбільшої ефективності.

Додатковим критерієм, за допомогою якого можна визначити роль малого бізнесу є виконання річних затверджених показників по єдиному податку. Статистичні дані графічно зображені на рис. 2.1.

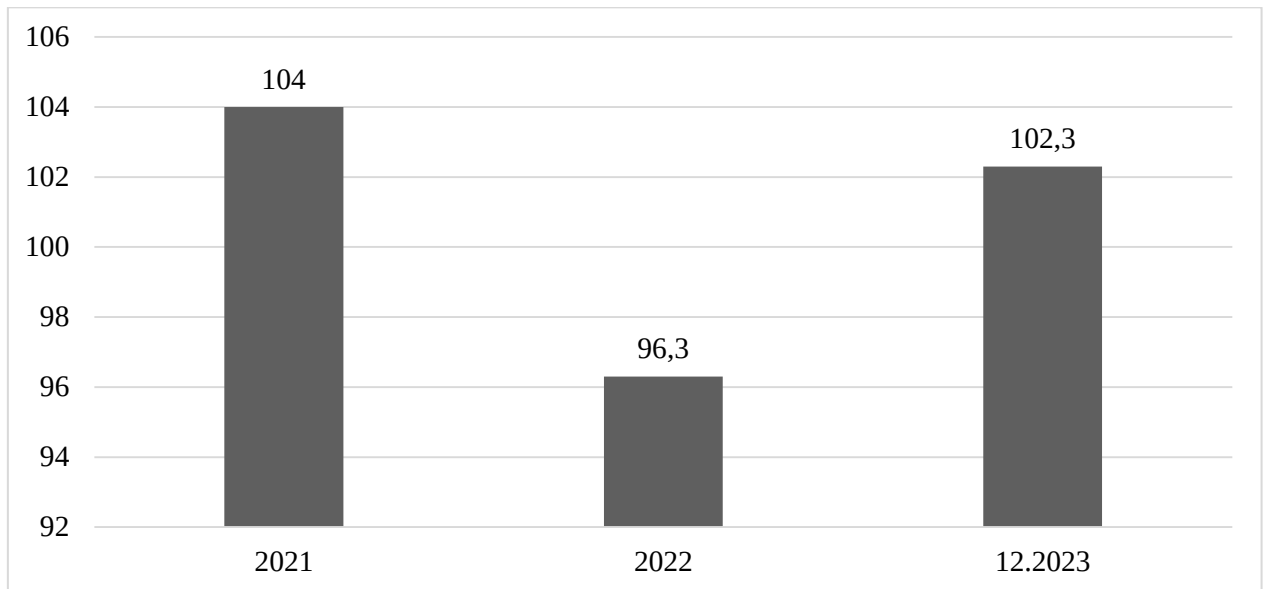

Рисунок 2.1 – Виконання річних затверджених показників по єдиному податку за 2021-12.2023, %

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Виконання показників, що були затверджені на рік є досить важливим, адже він тільки показує скільки бюджет недоотримав запланованих надходжень. Тобто цей критерій відображає рівень дотримання малим бізнесом вимог податкового законодавства щодо сплати податків та зборів.

З даних, зображених на Рис. 2.1 відразу помічаємо, що в 2021 та 2023 роках планові показники було перевиконано. В 2022 році спостерігається протилежна ситуація, так, як значення показника різко скоротилося на 7,7 %, в порівнянні з попереднім роком. Причиною є військове вторгнення РФ на територію України, адже при бюджетуванні та прогнозуванні такий ризик не враховувався. За одинадцять місяців 2023 року відсоток виконання зріс на 6 %, та виконання плану було на рівні +2,3 %.

Розглянемо причину невиконання плану надходжень від сплати єдиного податку, отримані статистичні дані продемонстровано на рис. 2.2.

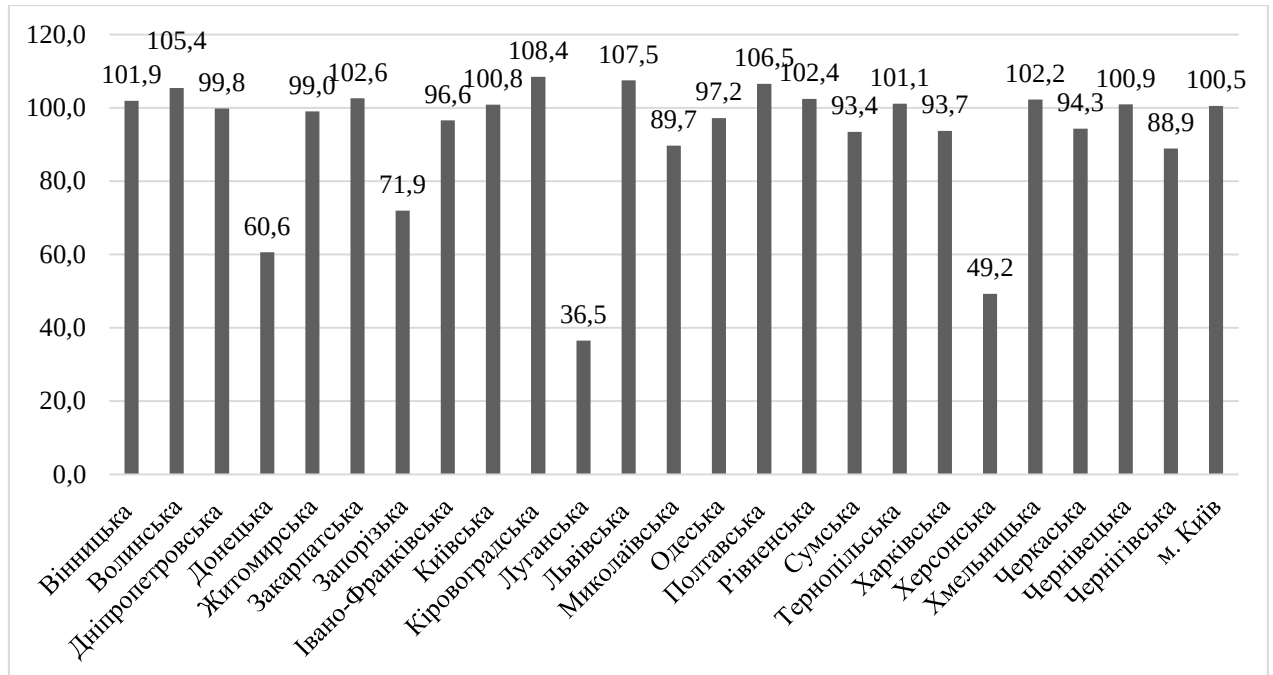

Рисунок 2.2 – Виконання річних затверджених показників по єдиному податку за 2022 рік, %

Джерело: розроблено автором на основі [21]

З рис. 2.2 бачимо, що дванадцять областей перевищили план, вісім мають значення близькі до повного виконання плану, Миколаївська та Чернігівська області мають значення в менше 90%, а саме 89,7% та 88,9% відповідно. Донецька та Запорізька мають значення в межах 60-72%, а показники Луганської і Херсонської областей становлять менше 50%, тобто 36,5% та 49,2% відповідно. Очевидно, що причиною скорочення значень є повна або часткова окупація територій, належність певних територій до прифронтових, та близькими до зони ведення бойових дій.

Проаналізувавши Рис. 2.1 та Рис. 2.2, ми переконалися, що збільшення відсотку виконання показників в 2023 році базується на врахуванні таких факторів, як: зміна бажань споживачів; міграція частки громадян за кордон; зменшення купівельної спроможності населення; скорочення попиту на певні товари та послуги. Крім того, певна частина малих підприємств наразі

знаходиться на окупованих територіях; певна частина постраждала від ведення бойових дій та ракетних обстрілів.

Динаміка виконання річних затверджених показників по єдиному податку за три роки відповідає високим значенням, що свідчить про високий рівень дотримання вимог податкового законодавства малими підприємцями. А це нам дає зрозуміти, що наявна стабільність податкових надходжень до бюджету від малого бізнесу. Що стосується поведінки показника в 2022 році, то ми довели, що причиною скорочення не означало ухиляння малими підприємствами від сплати податків. До того ж, враховуючи минулорічні події та економічний стан в країні, відсоток виконання показників та надходження в бюджет досить високі. Більш за все цього було досягнуто за рахунок змін в спрощеній системі оподаткування.

Ще одним ключовим критерієм є темп приросту надходжень єдиного податку, інформація по якому зображена на рис. 2.3.

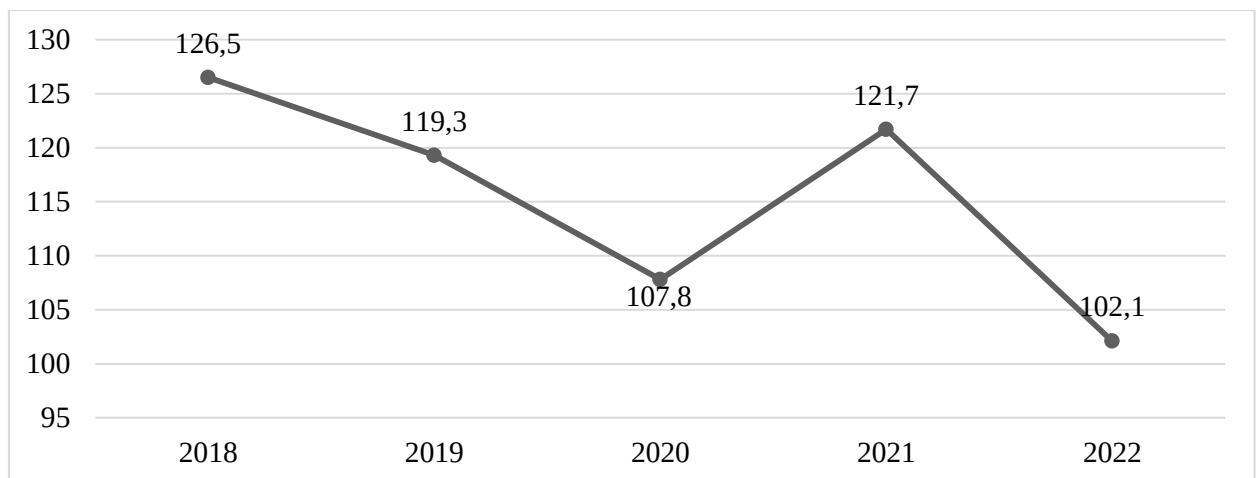

Рисунок 2.3 – Темпи приросту фактичних надходжень єдиного податку за 2018-2022 рік, %

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Статистичні дані на Рис. 2.3. наведено за останні п'ять років з метою дослідження стійкості малих підприємств до пандемії Covid-19 та воєнного стану. Як бачимо, протягом всього аналізованого періоду значення знаходиться вище 100%, тобто в порівнянні з кожним попереднім роком надходження зростають. Зниження в 2020 та 2022 роках відбулося під

впливом зовнішніх факторів на самі підприємства. Тому цей показник підтверджує підтримку малих підприємств з боку держави.

Отже, дослідивши динаміку кількості суб'єктів підприємництва, ми отримали докази, що малі підприємства дійсно є основою економіки України. Ці підприємства є надто вразливими, однак за рахунок вчасного реагування уряду та надання підтримки, вони здатні адаптуватися швидше ніж середні та великі.

Платники єдиного податку свідомо дотримуються податкового законодавства та здійснюють свої податкові зобов'язання. Підтвердженням цього виступає статистика, яка показує збільшення темпу приросту надходжень до бюджету та виконання річних затверджених показників по єдиному податку, оскільки в 2021 і 2023 роках план було перевищено, а в 2022 році відсоток виконання, хоч і не досягнув 100% у зв'язку з воєнними діями, але був на високому рівні.

2.2. Фінансово-економічна характеристика ФОП «Квачан О.М.»

Головним видом діяльності фізичної особи-підприємця «Квачан О.М.» є ресторанна діяльність та надання послуг мобільного харчування. З огляду на це, вона має персонал з 12 найманих працівників, які активно допомагають у провадженні бізнесу. ФОП веде облік як у паперовому форматі, так і в електронному, що сприяє більш ефективному керуванню фінансами та забезпечує точність даних. Також здійснює різноманітні форми розрахунків, включаючи як готівкові, так і безготівкові операції. Це досягається завдяки наявності реєстратора розрахункових операцій та терміналів для прийому платежів. Такий різноманітний спектр операцій дозволяє підприємцю забезпечувати зручність для клієнтів та оптимізувати облік фінансів.

ФОП «Квачан О.М.» перебуває на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності і є платником єдиного податку третьої групи зі ставкою 5%, тобто не є платником ПДВ. З 1 квітня 2022 року був здійснений перехід на спеціальний режим оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 2% відповідно до реалізованих державою заходів щодо підтримки суб'єктів господарювання. Після скасування такої пільги ФОП повернулась до попереднього способу оподаткування зі ставкою 5%, залишаючись не платником ПДВ.

Для проведення аналізу фінансового стану ФОП «Квачан О.М.» скористались даними, які були надані їй бухгалтером (дод. А), і відповідно до них було здійснено розрахунки. В табл. 2.3. представлено динаміку доходів підприємця за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.3 – Динаміка доходів ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис. грн

№ з. п.	Назва	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
		2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5705	6780	5107	1075	-1673	18,84	-24,68
2.	Валовий прибуток	3198	3820	3237	622	-583	19,45	-15,26
3.	Інші операційні доходи	78	110	45	32	-65	41,03	-59,09
4.	Чистий прибуток	1239,74	772,39	487,91	-467,35	-284,48	-37,70	-36,83

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

На рис. 2.2. представлено динаміку чистого прибутку ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

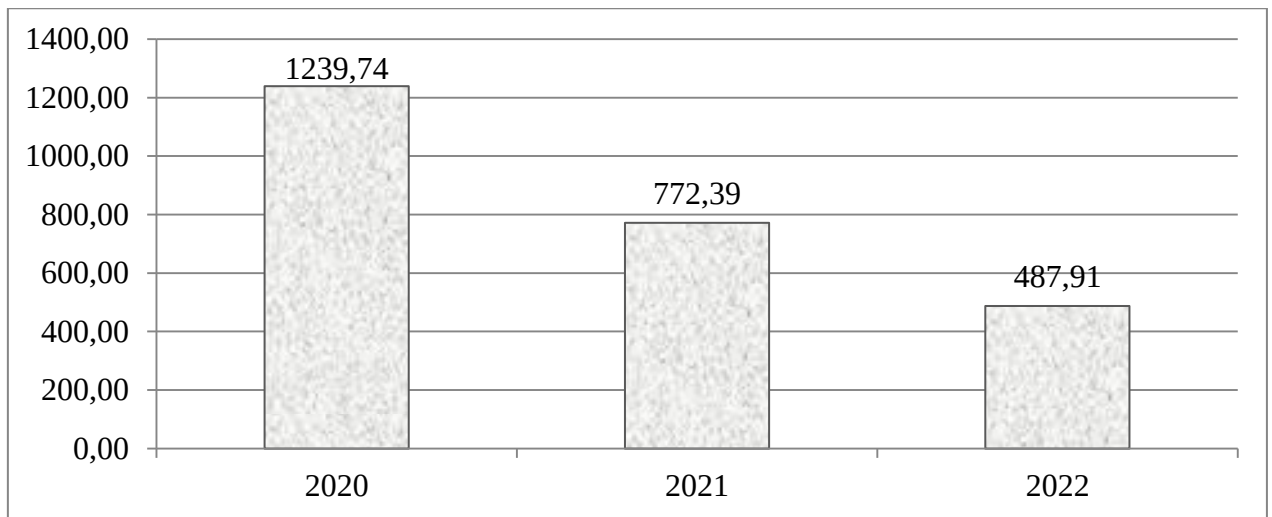

Рисунок 2.4 – Динаміка чистого прибутку ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис. грн

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

Як видно з даних рис. 2.4. чистий прибуток ФОП «Квачан О.М.» в 2022 році зменшився на 467,35 тис. грн, або на 36,83 % порівняно з 2021 роком.

В табл.2.4. представлено витрати ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.4 – Витрати ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис.грн.

№	Назва	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1.	Собівартість реалізованої продукції	2507	2960	1870	453	-1090	18,07	-36,82
2.	Адміністративні витрати	57	44	50	-13	6	-22,81	13,64
3.	Витрати на збут	45	57	70	12	13	26,67	22,81
4.	Адміністративні витрати	57	44	50	-13	6	-22,81	13,64
5.	Витрати на збут	45	57	70	12	13	26,67	22,81
6.	Єдиний податок ФОП	289,2	344,5	141,7	55,4	-202,8	19,14	-58,87
7.	Витрати на оплату праці в тому числі:	1320,0	2178,0	2046,0	858	-132	65,00	-6,06

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.1.	ПДФО (18%)	237,6	392,0	368,3	154,4	-23,8	65,00	-6,06
7.2.	Військовий збір (1,5%)	19,8	32,7	30,7	12,9	-2,0	65,00	-6,06
8.	ЄСВ (22%)	290,4	479,2	450,1	188,8	-29,0	65,00	-6,06
9.	ЄСВ за себе	12,7	16,0	17,3	3,2	1,3	25,47	8,41
10.	Разом	2116,3	3219,6	2895,1	1103,3	-324,5	182,3	10,3

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

Як видно з даних табл.2.4. витрати ФОП «Квачан О.М.» в 2022 році зменшились на 324,5 тис. грн, це відбулось за рахунок зниження собівартості продукції на 1090 тис. грн, собівартість в 2022 році порівняно з 2021 роком зменшилась за рахунок зменшення обсягу реалізованих послуг/продукції ФОП «Квачан О.М.», також відповідно до зменшення доходів ФОП в 2022 році порівняно з 2021 роком, зменшилась сума сплаченого податку на 202,8 тис. грн в 2022 році, також це відбулось за рахунок того, що з 1 квітня для ФОП 3 група 2%, замість 5%.

У табл.2.5. представлено розрахунки показників рентабельності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.5 – Показники рентабельності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки

№	Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
1.	Рентабельність основних засобів (чистий прибуток/сума основних засобів)	28,96	22,23	19,72	-6,73	-2,51
2.	Рентабельність підприємства (чистий прибуток/витрати підприємства)	58,58	23,99	16,85	-34,59	-7,14

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

На рис.2.5. представлено динаміку показників рентабельності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

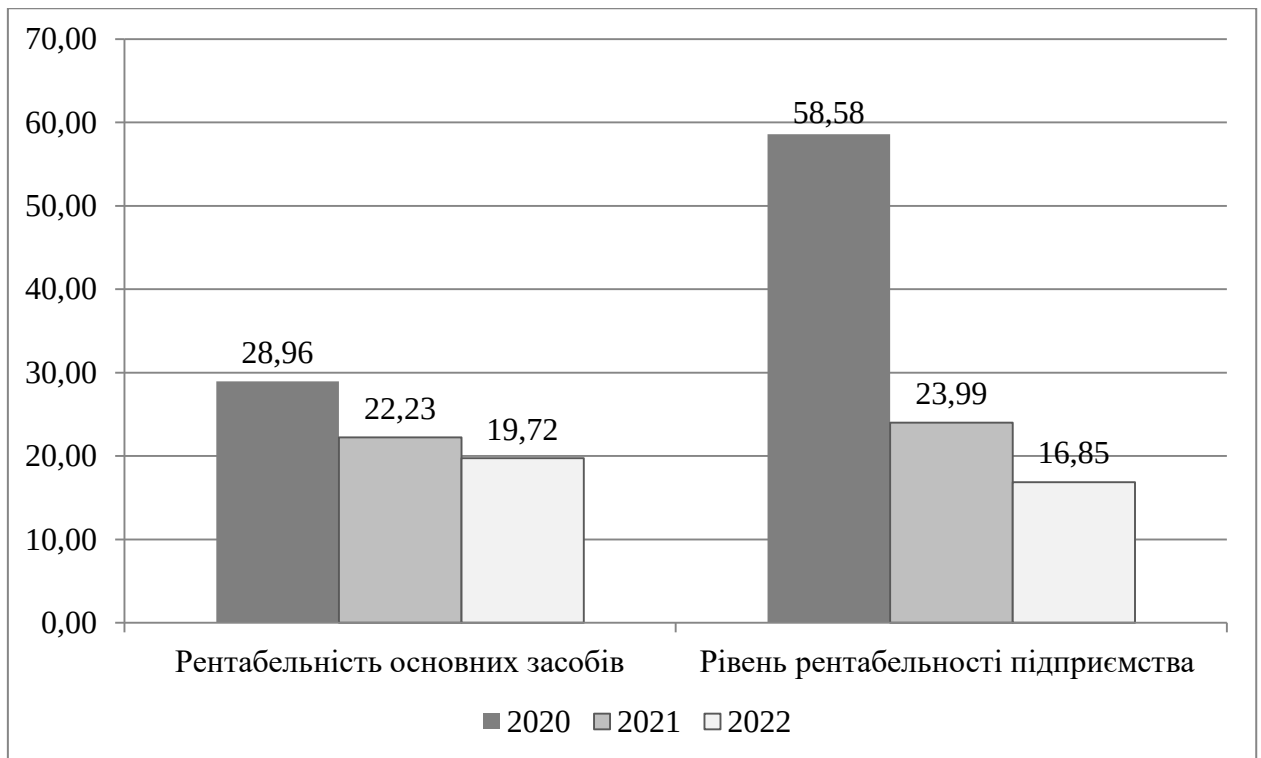

Рисунок 2.5 – Динаміка показників рентабельності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, %

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

З аналізу отриманих даних, рентабельність основних засобів в 2022 році склала 19,72%, що на 2,51 % менше, ніж у попередньому році. Цей показник вказує на ефективність використання основних засобів для генерації прибутку. Зменшення рентабельності основних засобів може свідчити про знецінення або неефективне використання обладнання та інших основних активів. Загальний рівень рентабельності підприємства ФОП «Квачан О.М.» у 2022 році склав 16,85%, що на 7,14% менше, ніж у попередньому році. Цей показник відображає загальну прибутковість діяльності підприємства, враховуючи всі види активів та витрати. Зменшення цього показника може свідчити про загальне зниження прибутковості підприємства та потребу у проведенні аналізу діяльності з метою вдосконалення стратегії та управління. Отже, аналіз рентабельності різних активів та загальної прибутковості підприємства вказує на можливі проблеми в управлінні ресурсами та потребу в подальшому аналізі та оптимізації стратегії діяльності.

У табл. 2.6. представлено динаміку активів ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 рр..

Таблиця 2.6 – Динаміка активів ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 рр., тис. грн

Стаття балансу	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
Активи підприємства, всього	4650	3925	2898	-725	-1027	-15,59	-26,17
Необоротні активи	4281	3475	2474	-806	-1001	-18,83	-28,81
У % до всього активів	92,06	88,54	85,37	-3,53	-3,17	-3,83	-3,58
Оборотні активи	369	450	424	81	-26	21,95	-5,78
У % до всього активів	7,94	11,46	14,63	3,53	3,17	44,48	27,61

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

Активи ФОП «Квачан О.М.» включають необоротні та оборотні активи. У 2022 році необоротні активи, а саме основні засоби, склали 2474 тисячі гривень. Ці основні засоби є важливими активами для підприємства і включають у себе такі складові, як будівлі, обладнання та інше. З іншого боку, оборотні активи у 2022 році склали загальну вартість 424 тисячі гривень. Ці активи можуть легко перетворюватися на грошові кошти протягом короткого періоду часу. Серед оборотних активів варто відзначити запаси на суму 290 тисяч гривень та дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги на суму 134 тисячі гривень. Загалом, структура активів показує, що ФОП «Квачан О.М.» має значні вкладення у необоротні активи, що є ключовими для його діяльності, разом з оборотними активами, які забезпечують підтримку щоденних операцій та обороту фінансів.

Аналіз ділової активності підприємства – це комплексне дослідження його функціонування та ефективності діяльності з метою виявлення сильних та слабких сторін, а також потенційних можливостей для поліпшення. Цей процес включає в себе оцінку фінансових показників, ефективності використання ресурсів, аналіз конкурентної позиції на ринку, оцінку ризиків

та стратегічне планування. Аналіз ділової активності допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо стратегічних напрямків розвитку, управління ресурсами та вдосконалення бізнес-процесів для досягнення конкурентної переваги та стійкого зростання [31].

У табл. 2.7. представлено аналіз ділової активності ФОП «Квачан О.М.».

Таблиця 2.7 – Аналіз ділової активності ФОП «Квачан О.М.»

№	Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1.	Коефіцієнт оборотності запасів	21,13	20,55	17,61	-0,58	-2,94	-2,76	-14,29
2.	Час обороту запасів, днів	17	18	21	1	3	2,84	16,67
3.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	57,6	56,5	38,1	-1,13	-18,39	-1,95	-32,55
4.	Час обороту дебіторської заборгованості, днів	6	6	10	0	4	0,00	48,25
5.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,31	12,33	13,44	5,01	1,11	68,54	9,02
6.	Час обороту кредиторської заборгованості, днів	50	30	27	-20	-3	-40,67	-8,28
7.	Коефіцієнт оборотності активів	1,23	1,73	1,76	0,50	0,03	40,80	2,02
8.	Час обороту активів, днів	298	211	207	-85	-4	-28,97	-1,98

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

У 2022 році коефіцієнт оборотності запасів ФОП «Квачан О.М.» становив 17,61, що на 2,94 менше, ніж у попередньому році. Цей показник вказує на те, як ефективно підприємство використовує свої запаси для генерації прибутку. Зниження коефіцієнта оборотності запасів може свідчити про те, що підприємство не може швидко реалізувати свої запаси або має

надмірний запас товарів на складі. Варто також відзначити, що час обороту запасів склав 21 день у 2022 році, що на 3 дні більше, ніж у попередньому році. Це означає, що підприємство витрачає більше часу на обертання своїх запасів, що може призвести до затримок у виробництві та збільшення витрат. Загалом, зниження коефіцієнта оборотності запасів та збільшення часу їх обороту свідчать про можливі проблеми в управлінні запасами підприємства. Для поліпшення ситуації може бути корисним оптимізувати процеси закупівлі, виробництва та реалізації, а також ефективніше управляти запасами для забезпечення більш швидкого обороту та зменшення витрат.

У 2022 році коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ФОП «Квачан О.М.» склав 38,1, що на 18,39 менше, ніж у попередньому році. Це свідчить про те, що підприємство має меншу здатність швидко зберегти та повернути свої кошти, які належать йому від клієнтів. Зниження коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості може вказувати на затримки у реалізації товарів або послуг та погіршення умов оплати з боку клієнтів. Також важливо зазначити, що час обороту дебіторської заборгованості у 2022 році склав 10 днів, що на 4 дні менше, ніж у попередньому році. Це може свідчити про те, що підприємство здатне швидше стягувати кошти від своїх клієнтів, що позитивно впливає на його фінансове становище та ліквідність. Загалом, зниження коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, але одночасне зменшення часу її обороту, свідчать про складність у взаємодії з клієнтами та можливу потребу в оптимізації умов оплати та управління заборгованістю для підвищення фінансової ефективності підприємства.

У 2022 році коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ФОП «Квачан О.М.» склав 13,44, що на 1,1 більше, ніж у попередньому році. Це означає, що підприємство має покращену здатність швидко оплатити свої зобов'язання перед постачальниками. Збільшення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості може свідчити про оптимізацію умов оплати або ефективне управління зобов'язаннями. Також важливо відзначити, що час обороту кредиторської заборгованості в 2022 році склав 27 днів, що на 3

дні менше, ніж у попередньому році. Це означає, що підприємство здатне швидше відшкодувати свої зобов'язання перед постачальниками, що може мати позитивний вплив на його фінансову стійкість та репутацію серед контрагентів. Отже, збільшення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості та скорочення часу її обороту свідчать про покращення управління зобов'язаннями підприємства та можливий позитивний вплив на його фінансове становище.

У 2022 році коефіцієнт оборотності активів ФОП «Квачан О.М.» склав 1,76, що на 0,03 більше, ніж у попередньому році. Це означає, що підприємство зуміло покращити ефективність використання своїх активів для генерації прибутку. Збільшення коефіцієнта оборотності активів свідчить про оптимізацію управління активами та їх ефективне використання. Також варто відзначити, що час обороту активів в 2022 році склав 207 днів, що на 4 дні менше, ніж у попередньому році. Це означає, що підприємство змогло прискорити оборот своїх активів, що може свідчити про покращення управління запасами, реалізацією, та іншими операціями. Отже, збільшення коефіцієнта оборотності активів та скорочення часу їх обороту свідчать про покращення ефективності управління активами підприємства, що може мати позитивний вплив на його фінансові результати та загальний стан бізнесу.

Наступним кроком проведемо розрахунок показників ліквідності ФОП «Квачан О.М.», «гроші та їх еквіваленти» в діяльності ФОП візьмемо дані по чистому прибутку.

Таблиця 2.8 – Показники ліквідності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки

№	Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1.	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	0,47	0,82	1,12	0,35	0,30	72,95	36,37
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,13	0,22	0,35	0,09	0,13	71,90	61,62

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

На рис.2.6 представлено динаміку показників ліквідності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

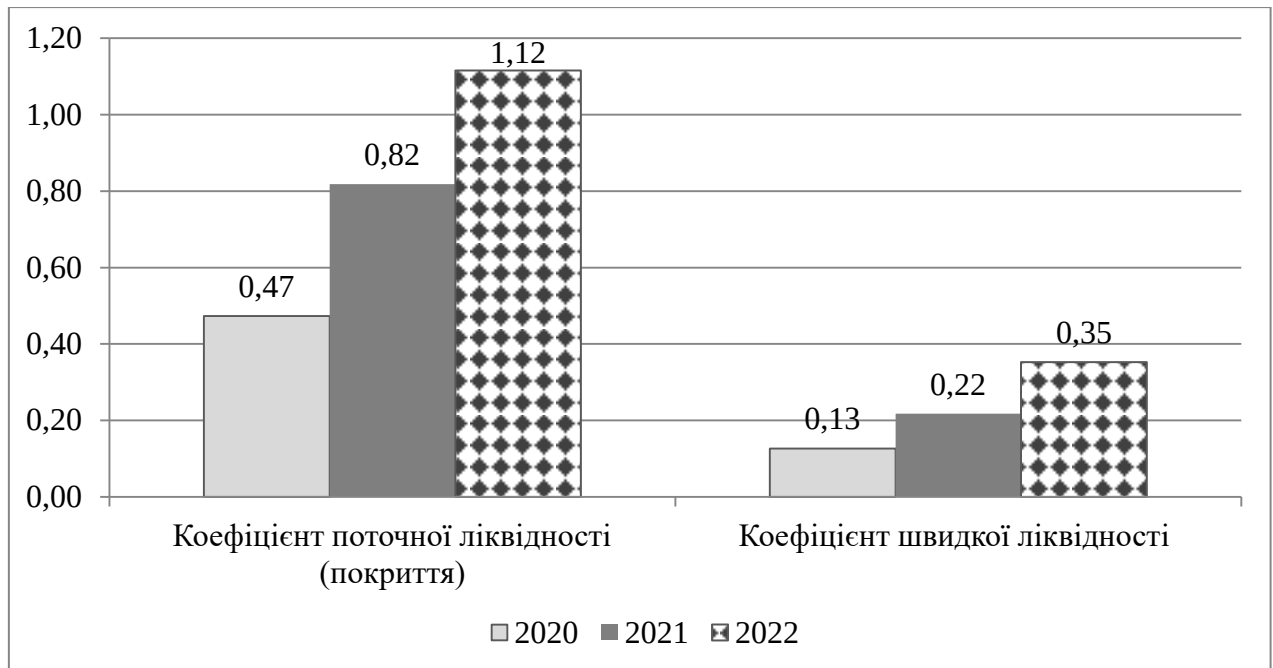

Рисунок 2.6– Динаміка показників ліквідності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

Коефіцієнт поточної ліквідності (або покриття) – це один із ключових показників фінансової стійкості та здатності підприємства впоратися зі своїми поточними зобов'язаннями. Він вимірює співвідношення між поточними активами та поточними зобов'язаннями і вказує, наскільки ефективно підприємство може використовувати свої легко реалізовані активи для погашення поточних зобов'язань у разі необхідності [27]. У 2022 році коефіцієнт поточної ліквідності ФОП «Квачан О.М.» склав 1,12, що на 0,30 вище, ніж у 2021 році. Це свідчить про те, що у 2022 році підприємство мало більше здатності використовувати свої поточні активи (такі як готівка, запаси, розрахункові кошти тощо) для покриття своїх поточних зобов'язань порівняно з попереднім роком. Це може бути ознакою покращення фінансового стану підприємства, збільшення ефективності управління оборотними активами або зменшення обсягу поточних зобов'язань. Однак, необхідно аналізувати інші фінансові показники та контекст ситуації, щоб

зробити повністю обґрунтовані висновки щодо фінансового стану та перспектив розвитку підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності є ще одним важливим показником фінансової стійкості підприємства. Він вимірює співвідношення між найбільш легко реалізованими активами (зазвичай готівкою та еквівалентами готівки, які можна швидко перетворити на гроші) та поточними зобов'язаннями. Коефіцієнт швидкої ліквідності вказує на здатність підприємства забезпечити своєчасну погашення поточних зобов'язань без продажу запасів та інших менш ліквідних активів. Отже, в 2022 році коефіцієнт швидкої ліквідності ФОП «Квачан О.М.» склав 0,35, що на 0,13 вище, ніж у 2021 році. Це свідчить про певне покращення здатності підприємства негайно погашати свої поточні зобов'язання без продажу запасів або інших активів, що не є надто ліквідними. Збільшення коефіцієнту швидкої ліквідності може бути позитивним сигналом і свідчити про більш ефективне управління готівкою та іншими еквівалентами готівки, або про зменшення обсягу поточних зобов'язань. Однак, для повного розуміння фінансового стану підприємства важливо провести аналіз інших фінансових показників та врахувати контекст управління та діяльності підприємства.

2.3. Оцінка впливу спрощеної системи оподаткування на діяльність малого бізнесу (на прикладі ФОП «Квачан О.М.»)

Вплив спрощеної системи оподаткування на діяльність малого бізнесу є однією з ключових тем, яка привертає увагу як академічних дослідників, так і практиків у сфері економіки та підприємництва. Розуміння цього впливу важливо для формулювання ефективної державної політики щодо підтримки та розвитку малого бізнесу, а також для самого малого підприємця в плануванні своєї діяльності та оптимізації оподаткування. Спрощена система

оподаткування, яка передбачає спрощені правила та процедури оподаткування для підприємств з невеликим оборотом, має значний вплив на малі бізнеси. Ця система може стимулювати підприємців до розширення бізнесу та залучення нових інвестицій, оскільки спрощені оподатковування зменшують фінансові та адміністративні витрати. Крім того, вона може сприяти зменшенню тіньової економіки, оскільки створює більш привабливі умови для легальної діяльності.

В табл.2.9. представлено динаміку сплати єдиного податку ФОП «Квачан О.М.»

Таблиця 2.9 – Динаміка сплати єдиного податку ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис.грн

№	Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
		2020	2021	2022	2021 /2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Доходи підприємства:	5783	6890	5152	1107	-1738	19,14	-25,22
1.1.	чистий дохід від реалізації	5705	6780	5107	1075	-1673	18,84	-24,68
1.2.	інші операційні доходи	78	110	45	32	-65	41,03	-59,09
2.	Єдиний податок (ФОП 3 група):	289,15	344,5	141,68	55,35	-202,82	19,14	-58,87
2.1.	5%	289,15	344,5	x	x	x	x	x
2.2.	середній за рік 2,75	x	x	141,68	x	x	x	x

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

На рис.2.7. представлено динаміку сплати єдиного податку ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

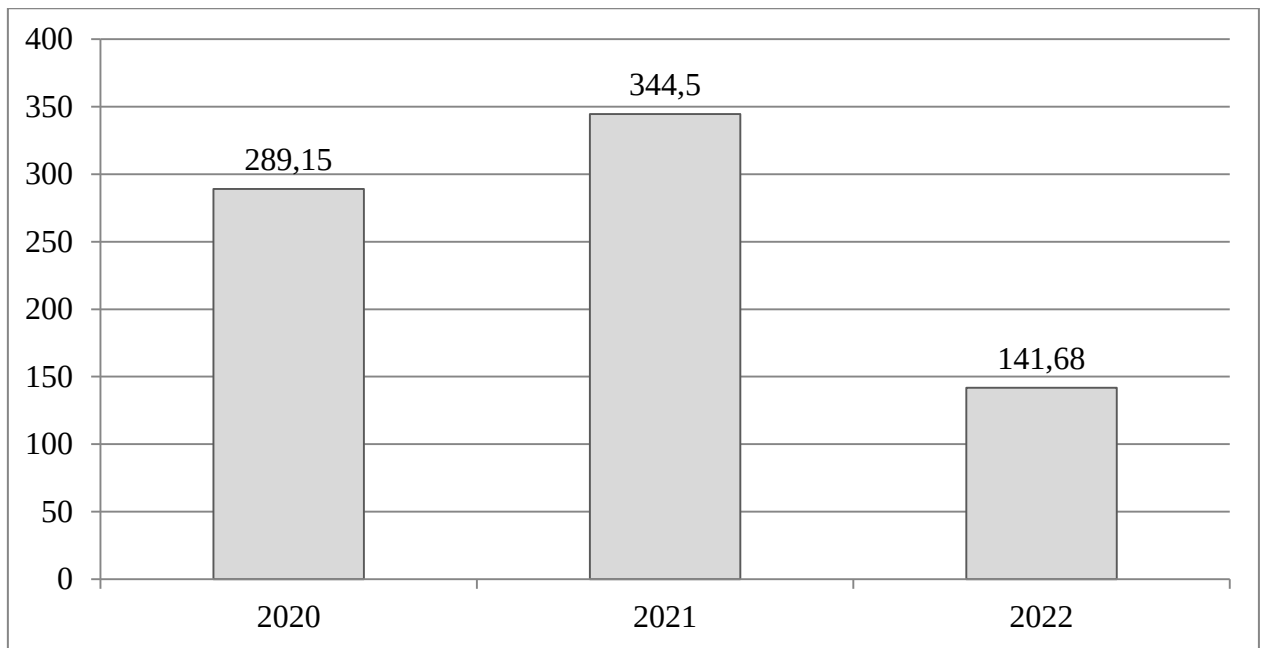

Рисунок 2.7– Динаміка сплати єдиного податку ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис.грн.

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

За даними рис. 2.7., в 2022 році сума сплати єдиного податку ФОП «Квачан О.М.» зменшилась на 202,82 тис. гривень. Це зменшення переважно пов'язане із зниженням відсотку оподаткування доходів ФОП третьої групи. Зокрема, з 1 квітня ставка знизилась з 5% до 2% через прийняття Закону України №2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». Відповідно до цього закону, який набрав чинності 05 квітня 2022 року, встановлено, що календарний місяць став податковим (звітним) періодом для сплати та звітування платниками єдиного податку третьої групи за ставкою 2% від доходу. Це значне зниження ставки оподаткування спричинило значну економічну підтримку підприємців у контексті початку повномасштабної війни. Воно стало частиною комплексних заходів, спрямованих на збереження підприємницького середовища та сприяння стабільності малих бізнесів в умовах складної економічної ситуації. Такі заходи показують важливість державної підтримки та адаптації податкової політики до викликів часу, щоб підтримати

підприємців та зберегти економічну стійкість країни в умовах воєнного конфлікту.

Єдиний соціальний внесок є ще одним видом витрат підприємства. Як відомо, фізична особа-підприємець повинен перш за все сплачувати такий податок «за себе», та якщо використовує працю найманих працівників, то і за працівників. Проаналізуємо динаміку єдиного соціального внеску «за себе» за період 2020-2022 років. Отримані результати, внаслідок проведення розрахунків, занесено в таблицю 2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка єдиного соціального внеску «за себе» ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 рр., тис. грн

ЄСВ за себе	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
січень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
лютий	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
березень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
квітень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
травень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
червень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
липень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
серпень	1039,06	1320	1430	280,94	110	27,04	8,33
вересень	1100,00	1320	1430	220,00	110	20,00	8,33
жовтень	1100,00	1320	1474	220,00	154	20,00	11,67
листопад	1100,00	1320	1474	220,00	154	20,00	11,67
грудень	1100,00	1430	1474	330,00	44	30,00	3,08
Разом, тис.грн.	12,71	15,95	17,29	3,24	1,34	25,47	8,41

Джерело: розроблено автором на основі [22]

В табл. 2.10 наведено дані за останні три роки, які демонструють динаміку вартості єдиного соціального внеску (ЄСВ) на прикладі кожного місяця. Оскільки вартість ЄСВ залежить від мінімальної заробітної плати, встановленої на відповідний період, цей податок може змінюватися протягом року. Протягом періоду з 01.01.2020 по 01.08.2023 року мінімальна заробітна плата становила 4723 гривні. Однак, з 1 вересня 2023 року вона зросла до 5000 гривень. Це призвело до збільшення вартості ЄСВ на 60,94 гривень у порівнянні з попередніми місяцями. Загальна сума сплаченого податку за

2020 рік склала 12712,48 гривень. Ці дані відображають, як зміни у мінімальній заробітній платі впливають на обсяги оплати єдиного соціального внеску. Зростання мінімальної зарплати призводить до збільшення суми ЄСВ, яку сплачують платники. Це може мати значний вплив на фінансові обов'язки підприємств та самозайнятих осіб і варто бути врахованим при плануванні бюджету та фінансовій стратегії.

За період з січня 2021 року до грудня 2021 року розмір мінімальної зарплати в Україні становив 6 000 гривень, після чого зрос на 500 гривень. Це призвело до збільшення єдиного соціального внеску (ЄСВ) на 110 гривень. У 2021 році загальна сума сплаченого ЄСВ фізичною особою-підприємцем склала 15950 гривень, що становить на 25,47% більше, ніж у 2020 році.

У 2022 році мінімальна зарплата з початку січня до кінця вересня залишалася на рівні 6 500 гривень, а з жовтня до кінця року зросла до 6 700 гривень. Хоча зарплата збільшилася на 200 гривень, ЄСВ зрос лише на 44 гривні. Загальна сума сплаченого ЄСВ за 2022 рік становила 17 292 гривень, що на 8,41% або 1 342 гривні більше, ніж у попередньому році. Важливо зазначити, що в період воєнного стану податкове законодавство України скасувало обов'язок сплати ЄСВ. Однак фізична особа-підприємець вирішила продовжувати сплачувати ЄСВ протягом всього періоду своєї господарської діяльності для збереження страхового стажу. Такий підхід є важливим для забезпечення соціального захисту підприємця та збереження його прав на пільги та соціальні вигоди у майбутньому.

Фізична особа-підприємець «Квачан О.М.» використовує працю 12 найманих співробітників, тому він повинен сплачувати єдиний соціальний податок в розмірі 22% від заробітної плати кожного з них, а також ПДФ 18% і ЄСВ 1,5%.

В табл.2.11 представлено податки сплачені ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки. Слід зазначити, що згідно Податкового кодексу України підприємець, який перебуває на загальній системі оподаткування повинен сплачувати податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), військовий збір та

єдиний соціальний внесок, на спрощеній системі – єдиний податок і єдиний внесок.

Таблиця 2.11 – Податки сплачені ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис.грн.

№	Податки ФОП	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
		2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
1.	ЄСВ (22%)	290,4	479,16	450,12	188,76	-29,04	65,00	-6,06
2.	ЄСВ за себе	12,71	15,95	17,29	3,24	1,34	25,47	8,41
3.	Єдиний податок ФОП 3 група	289,15	344,5	141,68	55,35	-202,82	19,14	-58,87
4.	Разом	592,26	839,61	609,09	247,35	-230,52	41,76	-27,46

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

На рис.2.8. представлено загальна сума сплачених податків ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки. У 2022 році ФОП «Квачан О.М.» сплатив загальну суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) за своїх працівників у розмірі 450,12 тисяч гривень. Крім того, власник підприємства сплатив 17,29 тисяч гривень ЄСВ за себе як фізичну особу-підприємця. Крім того, він сплатив єдиний податок за себе у розмірі 141,68 тисяч гривень як ФОП третьої групи. Ці платежі відображають фінансові зобов'язання підприємства перед державою та його власником в рамках оподаткування та соціального страхування. Сплата ЄСВ за працівників свідчить про відповідність ФОП законодавству щодо соціальних виплат та підтримки працівників. Також важливою є сплата єдиного податку, яка регулюється в межах встановленого законодавством режиму оподаткування для ФОП.

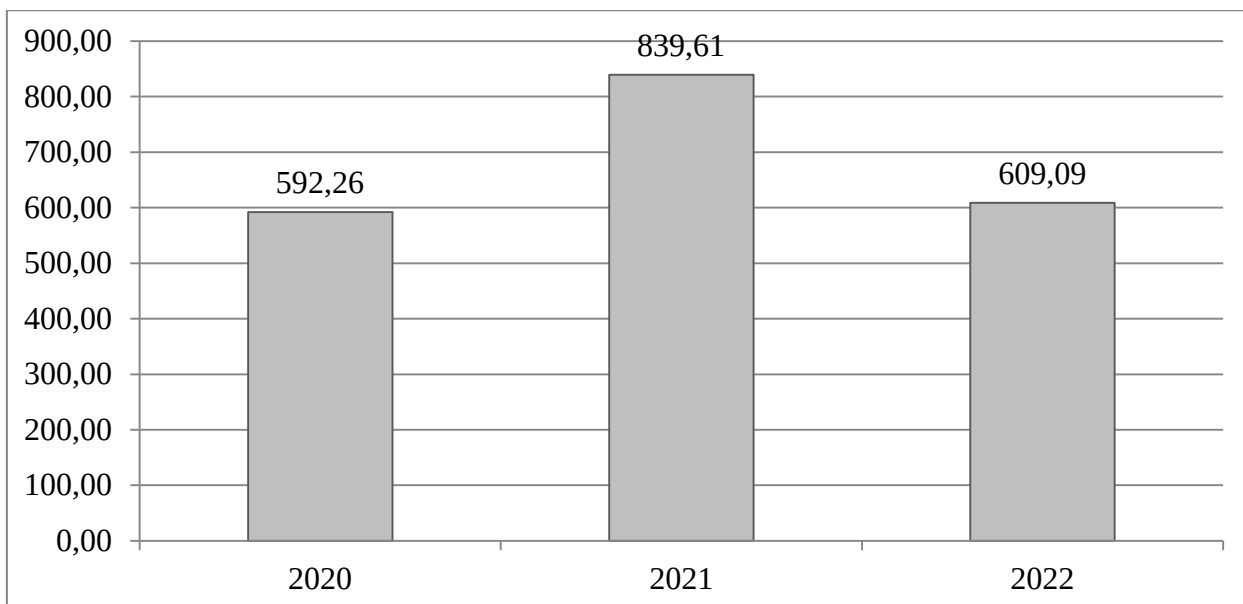

Рисунок 2.8– Загальна сума сплачених податків ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис.грн

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

З даних рис.2.8. можна побачити, що загальна сума сплачених податків ФОП «Квачан О.М.» в 2022 році зменшилась на 230,52 тис.грн.

На рис.2.9. представлено структуру сплачених податків ФОП «Квачан О.М.» в 2022 році.

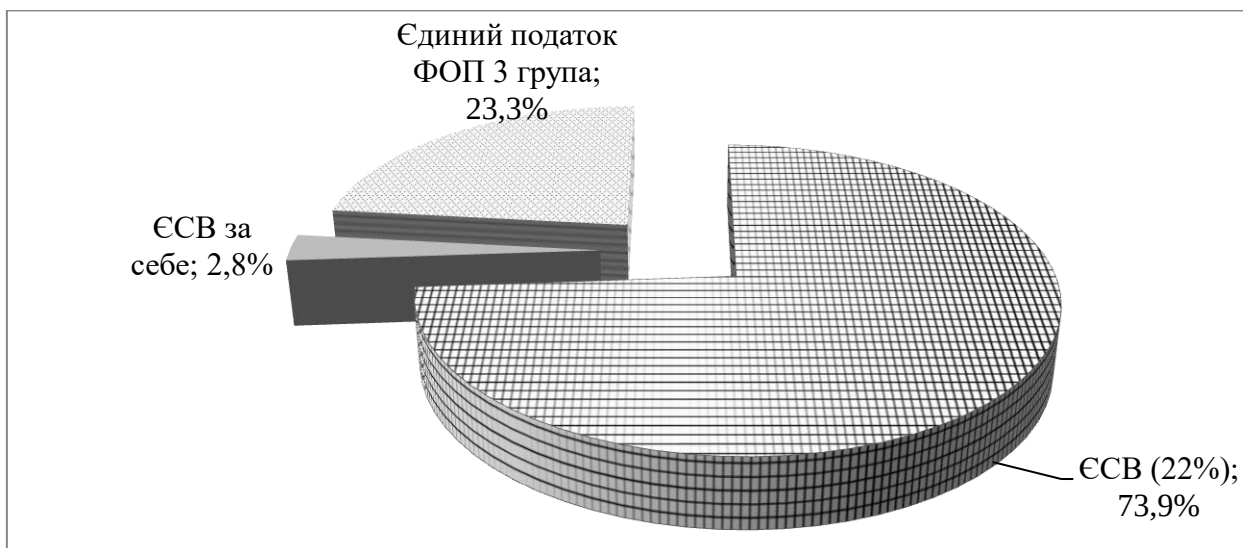

Рисунок 2.9.– Частка сплачених податків ФОП «Квачан О.М.» в 2022 році, %

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

З рис.2.9. можна побачити, що найбільша частка податків припадає на ЄСВ працівників, який на ФОП «Квачан О.М.» в 2022 році було 12 осіб. Найменша частка на ЄСВ за себе.

Наступним кроком проведемо аналіз податкового навантаження на ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.12- Податкове навантаження на ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022 /2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації	5705	6780	5107	1075	-1673	18,84	-24,68
Чистий прибуток	1239,74	772,39	487,91	-467,35	-284,48	-37,70	-36,83
ЄСВ (22%)	290,40	479,16	450,12	188,76	-29,04	65,00	-6,06
ЄСВ за себе	12,71	15,95	17,29	3,24	1,34	25,47	8,41
Єдиний податок ФОП 3 група	289,15	344,50	141,68	55,35	-202,82	19,14	-58,87
Разом сплачено податки ФОП 3 група	592,26	839,61	609,09	247,35	-230,52	41,76	-27,46
Податкове навантаження загальне в чистому прибутку, %	47,77	108,70	124,84	60,93	16,13	127,54	14,84
Податкове навантаження загальне в чистому доході підприємства, %	10,38	12,38	11,93	2,00	-0,46	19,29	-3,69
Податкове навантаження Єдиного податку ФОП 3 група в чистому прибутку, %	23,32	44,60	29,04	21,28	-15,56	91,23	-34,89
Податкове навантаження Єдиного податку ФОП 3 група в чистому доході від реалізації, %	5,07	5,08	2,77	0,01	-2,31	0,25	-45,40
Податкове навантаження ЄСВ за працівників 22% в чистому прибутку, %	23,42	62,04	92,26	38,61	30,22	164,84	48,71
Податкове навантаження ЄСВ за працівників 22% в чистому доході від реалізації, %	5,09	7,07	8,81	1,98	1,75	38,84	24,71

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

Отже, аналізуючи податкове навантаження ФОП «Квачан О.М.» за 2021 та 2022 роки, можемо спостерігати наступне:

1. Загальне податкове навантаження у відсотках від чистого прибутку зросло з 108,7% у 2021 році до 124,84% у 2022 році. Це свідчить про збільшення обсягу оподаткування щодо прибутку підприємства за рік.

2. Податкове навантаження у відсотках від чистого доходу знизилося з 12,38% у 2021 році до 11,93% у 2022 році. Це може бути спричинене збільшенням обсягу доходів без відповідного збільшення податків або зниженням загального обсягу доходу.

3. Податкове навантаження Єдиного податку для ФОП третьої групи у відсотках від чистого прибутку зменшилося з 44,60% у 2021 році до 29,04% у 2022 році. Це може вказувати на зниження обсягу прибутку або на вплив змін у законодавстві щодо оподаткування для даної категорії підприємців.

4. Податкове навантаження Єдиного соціального внеску за працівників збільшилося як у відсотках від чистого прибутку (з 62,04% у 2021 році до 92,26% у 2022 році), так і у відсотках від чистого доходу від реалізації (з 7,07% у 2021 році до 8,81% у 2022 році). Це може відображати збільшення кількості працівників на підприємстві або зміни у тарифах на ЄСВ.

Загальний аналіз податкового навантаження для ФОП «Квачан О.М.» за 2021 та 2022 роки вказує на динаміку змін у рівні оподаткування підприємства. Зростання загального податкового навантаження у відсотках від чистого прибутку свідчить про збільшення обсягу оподаткування щодо прибутку підприємства за цей період. Зменшення податкового навантаження Єдиного податку для ФОП третьої групи є результатом зниження змін у законодавстві щодо оподаткування для даної категорії підприємців. Збільшення податкового навантаження Єдиного соціального внеску за працівників, як у відсотках від чистого прибутку, так і у відсотках від чистого доходу від реалізації, може відображати збільшення кількості

працівників на підприємстві або зміни у тарифах на ЄСВ. Ці зміни у податковому навантаженні вказують на важливі аспекти економічної діяльності підприємства та можуть бути корисними для подальшого аналізу фінансового стану та стратегій управління.

Наступним кроком пропонуємо провести розрахунки чистого прибутку ФОП «Квачан О.М.», якби воно було на загальній системі оподаткування. У табл.2.13 проведено розрахунки чистого прибутку по загальній системі оподаткування.

Таблиця 2.13 – Чистий прибуток ФОП «Квачан О.М.» за умови загальної системи оподаткування, тис.грн.

№	Назва	2020	2021	2022
1	2	3	4	5
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5705	6780	5107
2.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2507	2960	1870
3.	Валовий прибуток	3198	3820	3237
4.	Адміністративні витрати	57	44	50
5.	Витрати на збут	45	57	70
6.	Інші операційні доходи	78	110	45
7.	Інші операційні витрати	22	39	19
8.	Заробітна плата	1320	2178	2046
9.	ПДФО (18%)	237,6	392,04	368,28
10.	ЄСВ (22%)	290,4	479,16	450,12
11.	Військовий збір (1,5%)	19,8	32,67	30,69
12.	Витрати разом	1991,8	3221,87	3034,09
13.	Фінансовий результат до оподаткування	1284,2	708,13	247,91
14.	Витрати (дохід) з податку на прибуток (18%)	231,16	127,46	44,62
15.	Чистий прибуток	1053,04	580,67	203,29

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

На рис.2.10 представлено загальну суму чистого прибутку ФОП «Квачан О.М.» за умови спрощеної системи оподаткування та загальної.

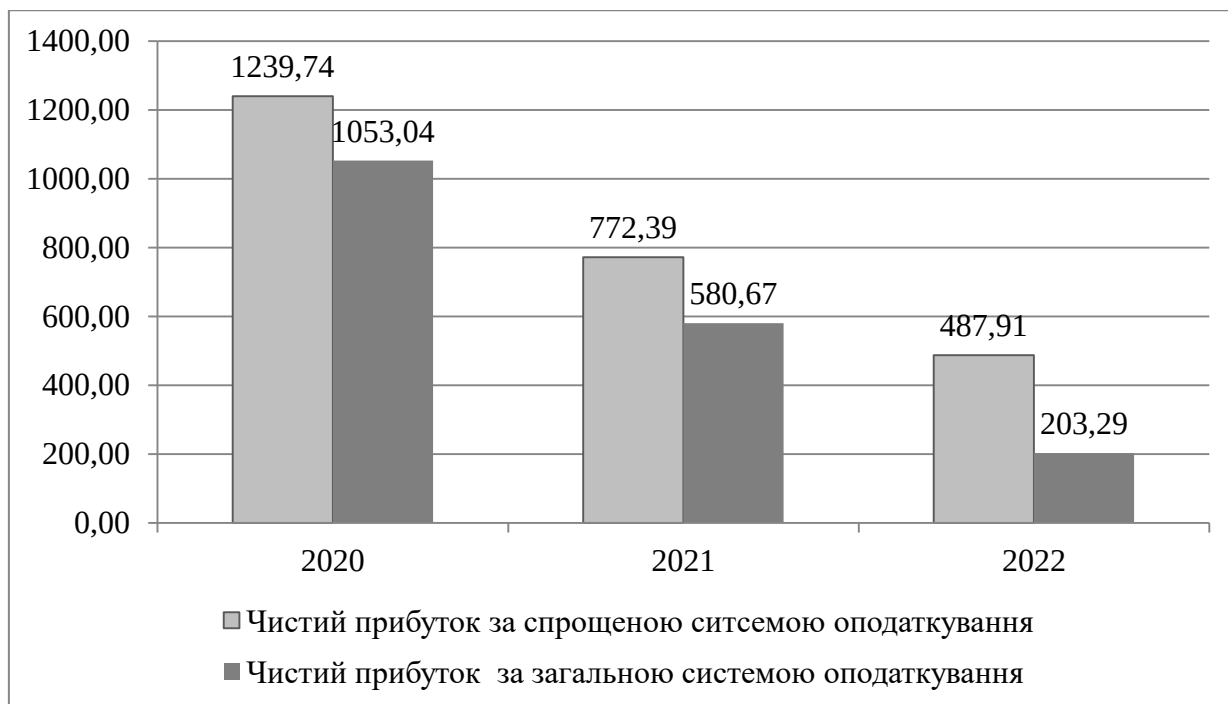

Рисунок 2.10 – Порівняння чистого прибутку ФОП «Квачан О.М.» за спрощеною системою оподаткування і загальною, тис. грн

Джерело: розроблено автором на основі додатку А

За даним прикладом, можна зробити висновок, що ФОП «Квачан О.М.» має вигоду від ведення своєї діяльності саме за спрощеною системою оподаткування, порівняно з загальною системою. Це підтверджується тим, що чистий прибуток підприємства за 2022 рік на спрощеній системі оподаткування склав 487,91 тисяч гривень, в той час як на загальній системі він становив 203,29 тисяч гривень.

Таким чином, для підприємств, як ФОП «Квачан О.М.», спрощена система оподаткування є більш вигідною. Цей приклад підкреслює важливість підтримки та розвитку самозайнятих осіб з боку держави. Забезпечення сприятливих умов для підприємництва та зменшення бюрократичних тягарів може стимулювати економічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності країни. Тому важливою є підтримка та заохочення діяльності ФОП, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню соціального статусу самозайнятих осіб.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

3.1. Напрями підвищення ефективності спрощеної системи оподаткування в Україні

Спрощений режим оподаткування можна розглядати як ефективний механізм для підтримки розвитку малого бізнесу та забезпечення високого рівня бізнес-активності у країні. Така система успішно застосовується економічно розвиненими країнами, популярності вона набрала і в Україні. Станом на 1 червня 2023 року фізичними особами-підприємцями було обрано наступні групи платників єдиного податку:

- перша – 204,4 тис. ос. (13,5 %);
- друга – 564,1 тис. ос. (37,2%);
- третя – 748,1 тис. ос. (49,3%) [24].

Як бачимо, попри норми Податкового кодексу, які встановлюють обмеження, велика кількість обирає спрощену систему, а більшість підприємств обирає саме третю групу.

Позитивний вплив функціонування спрощеного режиму оподаткування проявляється в зміцненні та розширенні економічного потенціалу регіонів та територіальних громад за рахунок того, що суб'єкти господарювання сплачують єдиний податок безпосередньо до місцевих бюджетів. У структурі доходів місцевих бюджетів, значну частку займає єдиний податок, чим і підтверджується його значущість для розвитку регіонів.

Проаналізуємо динаміку місцевих податків та зборів і єдиного податку за останні п'ять років. Для наочності дані продемонстровано на Рис. 3.1.

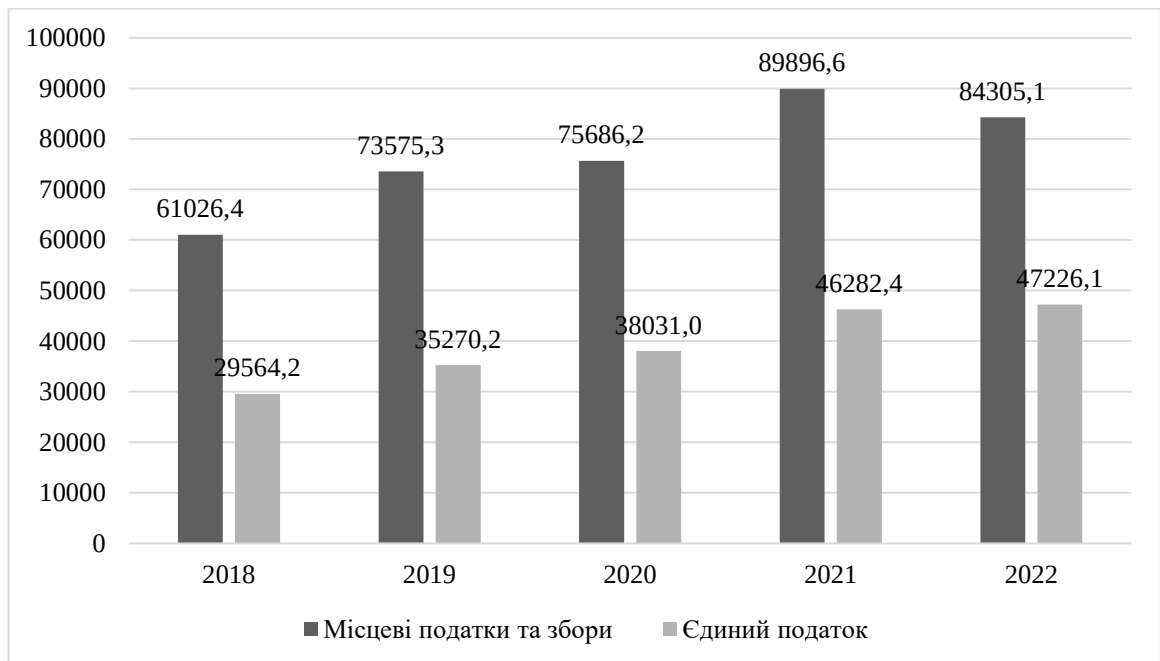

Рисунок 3.1 – Динаміка місцевих податків та зборів і єдиного податку за 2018-2022 рр., млн. грн

Джерело: розроблено автором на основі [25]

На Рис. 3.1 спостерігаємо, що місцеві податки та збори показують щорічне стабільне зростання до 2021 року. Так в 2019 році їх сума зросла на 12 548,9 млн. грн, що в відсотковому співвідношенні становить 20,56 %. Наступний рік теж характеризується зростанням, однак всього на 2 110,9 млн. грн, або ж на 2,87 %. Місцеві податки в 2021 році досягають максимуму всього аналізованого періоду і досягають суми 89 896,6 млн. грн, зрісши на 14 210 млн. грн (18,78 %). В 2022 році ситуація змінюється і обсяг показника знижується на 6,22 %, що в грошовому вираженні становить 5 591,5 млн. грн.

Поряд зі зростанням та скороченням місцевих податків і зборів зростає єдиний податок. Це є цілком логічним та очікуваним, адже він є частиною попереднього показника. Єдина відмінність в тенденції єдиного податку це зростання і в 2022 році. Отже, якщо розглядати зміну вартості цього податку в розрізі років, то спостерігається наступні підвищення: 2019

р. – 5 706 млн. грн, або ж 19,30 %; 2020 р. – 2 760,8 млн. грн (7,83 %); 2021 – 8 251,4 млн. грн (21,70 %); 2022 – 943,7 млн. грн (2,04 %).

Варто зазначити, що питома вага єдиного податку в надходженнях від місцевих податків, протягом п'яти років була більше 47%, а саме: в 2018 році – 48,44%, в 2019 – 47,94%, в 2020 – 50,25%, в 2021 – 51,48%, та в 2022 – 56,02%. Бачимо, що незначне зменшення частки відбулося лише в 2019 році. Податок почав становити половину від загальної суми місцевих податків саме з 2020 року, та до кінця аналізованого періоду. Тобто враховуючи складний економічний стан, що виник в зв'язку з поширенням інфекції Covid-19, повномасштабним наступом, воєнними діями та ракетними обстрілами, малий бізнес забезпечував стабільні надходження до місцевих бюджетів. Така тенденція вказує на значний перехід малих підприємств з загальної системи на спрощену. Причиною цьому послугували позитивні зміни, внесені в податкове законодавство, в тяжкі для малого бізнесу часи.

Своєчасне впровадження державних заходів, беззаперечно позитивно вплинули на створення сприятливого макросередовища, перенесення суб'єктів господарювання на більш безпечну територію та підтримку активності реального сектору економіки. Попри труднощі, цей сектор продовжував забезпечення надходжень до бюджету [26, с.49].

Підвищення ефективності спрощеної системи оподаткування та її впливу може проявлятися в двох напрямках – економічному та соціальному.

Економічну ефективність на рівні держави ми щойно дослідили, тому залишається розглянути, який вплив на соціальний розвиток справляє такий режим оподаткування.

Думки щодо того, який соціальний ефект несе спрощена система оподаткування, розходяться. Адже з одного боку вона забезпечує багатьох громадян робочими місцями, що під час воєнного стану є надважливим, а з іншого боку виникає розгалуження в сплаті податків, що викликає соціальну нерівність та несправедливість.

Перший фактор такої нерівності науковці помічають в відсутності взаємозв'язку між ставкою єдиного податку та прибутком, або ж доходом, малого підприємства. Другий фактор ґрунтується на дозволі не сплачувати податок до бюджету до закінчення дії воєнного стану. Фактично це є послабленням натиску на суб'єкт господарювання, але в той же час це є не дуже продуманим кроком. Тому що, якщо дохідність підприємства висока, господарська діяльність провадиться активно, то чому не сплатити податок державі, яка наразі потребує цих коштів. Ми вважаємо, що уряду варто переглянути це нововведення і відкоригувати його, наприклад дозволити малому бізнесу не сплачувати єдиний податок в тому випадку, якщо його прибутковість та дохідність за звітний період була низькою.

Тінізація бізнесу була певний час популярним явищем в Україні. Спрощене оподаткування поступово почало боротися з ним, та надавати всі умови для заохочення малих підприємців реєструватися та провадити свою діяльність законно.

Тінізаційний сектор скоріше можна віднести до економічних ефектів, аніж до соціальних. Однак між ними є певна закономірність. В теорії тінізація провокує порушення конкурентних механізмів на ринку та появу корупції, бо задля ухилення від сплати податків та уникнення отримання штрафу за податкові правопорушення, підприємець може вигадати корупційну схему та продовжувати функціонування власного бізнесу незаконно. Такі ситуації породжують зниження рівня довіри серед населення та підприємців до податкових органів та уряду країни в цілому. На перший погляд відбувається саме дія економічного ефекту, так, як це скорочення обсягів надходжень до бюджету, порушення інвестиційного клімату та втрата державою можливостей ефективного фінансового управління економікою. Однак тут здійснюється і соціальний ефект, але вже не на рівні держави, а на рівні громади.

З практичного огляду, ухилятися від сплати податків може будь-яке підприємство, велике воно, середнє чи мале. Проте оскільки малим

підприємством реалізація продукції здійснюється не в значних обсягах, порівняно з середнім чи великим, воно може діяти без реєстрації. Це іноді не відразу можна відслідкувати. Саме тому ця проблема перш за все стосується такого виду підприємництва.

Соціальна свідомість є ще однією складовою, яка дозволяє нам провести дослідження, які ж ефекти спрощеної системи оподаткування. Зниження податкового тиску, припинення перевірок на період воєнного стану, відсутність штрафів та інших податкових санкцій за несвоєчасність виконання податкових зобов'язань, дають власникам малого бізнесу усвідомити, що влада йде на поступки, аби їм допомогти. Такі кроки стимулюють та мотивують малий бізнес сплачувати податок, та цим допомагати країні у відповідь. Кожен підприємець розуміє, що справляючи податки, він робить свій внесок не лише в підтримання економіки країни, а й в пришвидшення перемоги, тому що податки це фактично єдине джерело поповнення державного бюджету.

Розглядаючи ефект спрощеної системи на саме підприємство, можна говорити про полегшення роботи в плані ведення обліку, відповідно, зменшенні адміністративних витрат для таких суб'єктів господарської діяльності.

Отже, з вище зазначеного стає зрозуміло, що спрощена система оподаткування є цікавою та вигідною для більшої частини малих суб'єктів господарювання. Вона несе, як економічний, так і соціальний ефекти.

Економічний ефект більш помітний в розрізі держави, тобто зменшення тінізації, корупції, збільшення кількості зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва, а отже, і більше надходжень до бюджету. Проте наявні деякі фактори, які можуть здійснити більш негативний ефект, аніж позитивний.

Соціальний ефект відображається, як і на рівні держави (збільшення кількості робочих місць, соціальна справедливість), так і на рівні громади (рівень довіри до податкових органів, соціальна свідомість). Варто зазначити,

що необхідно з обережністю та повним обґрунтуванням вносити нові зміни в законодавство, а саме з аналізом здійснення впливу на соціально-економічний стан країни та з орієнтованістю на створення і збереження соціальної рівноваги в державі.

3.2. Пріоритети спрощеної системи оподаткування у забезпеченні розвитку малого бізнесу в Україні

У сучасних умовах вкрай важливим є підтримка розвитку малого бізнесу в Україні, зокрема податковими інструментами. На рис. 3.2. представлено основні аспекти, завдяки яким спрощена система оподаткування відіграє одну з ключових ролей у такому розвитку.

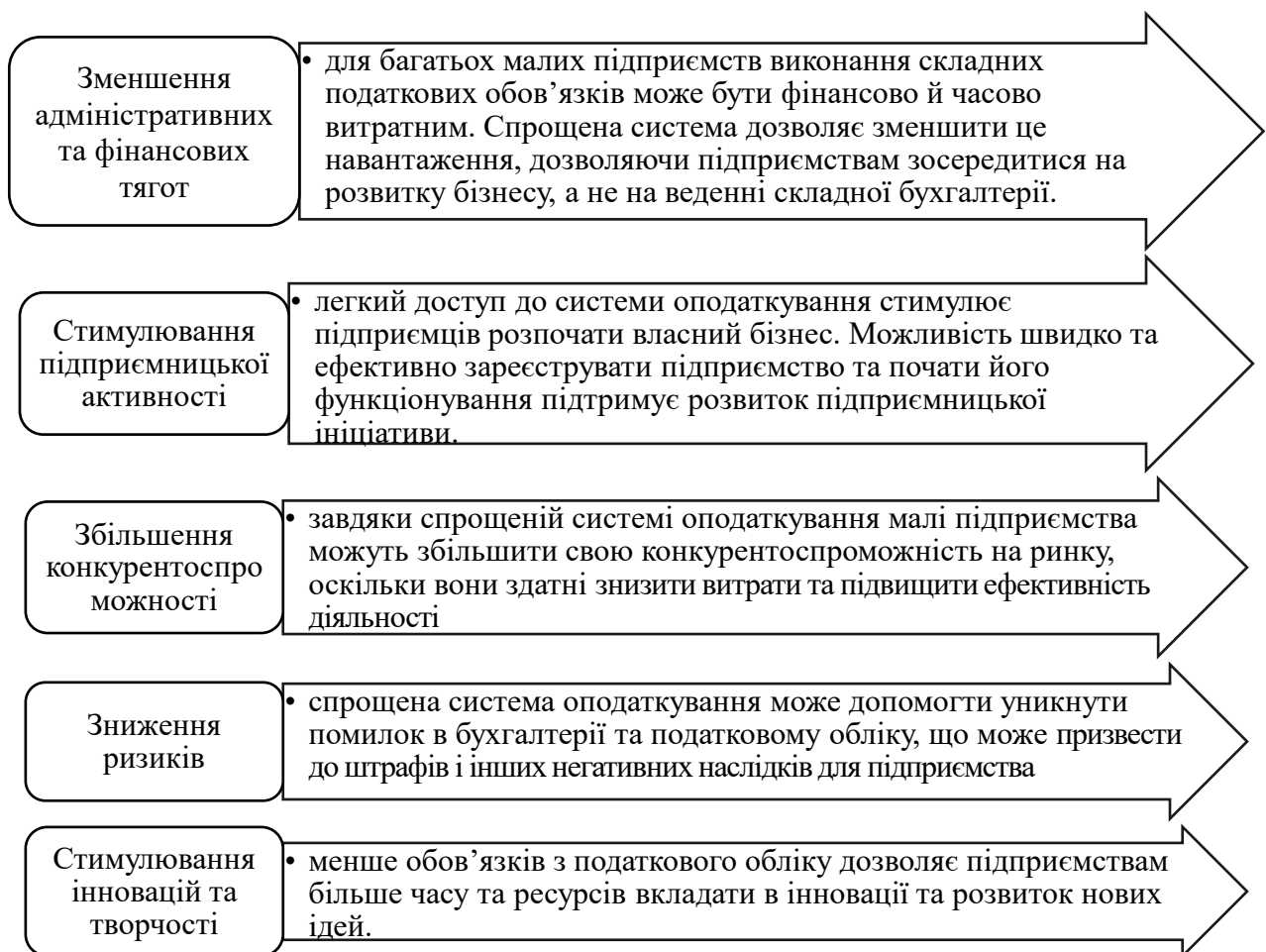

Рисунок 3.2 – Основні аспекти, які важливі в підвищенні ролі спрощеної системи оподаткування для розвитку малого бізнесу в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [25]

Нижче розглянуто більш детально кожен із наведених аспектів. Спрощена система оподаткування в Україні відіграє важливу роль у розвитку малого бізнесу з декількох ключових причин. По-перше, вона сприяє зменшенню адміністративних та фінансових тягот, що особливо важливо для малих підприємств. Виконання складних податкових обов'язків може вимагати від підприємств значних фінансових і часових витрат. Спрощена система дозволяє зменшити це навантаження, оскільки вона зводить до мінімуму кількість документації та складних розрахунків. Це відкриває можливість підприємствам сконцентруватися на розвитку свого бізнесу, замість того, щоб витрачати час і ресурси на ведення складної бухгалтерії.

По-друге, спрощена система оподаткування може знизити витрати на професійних бухгалтерів або консультантів, оскільки для ведення обліку вона не потребує великої кількості спеціалізованих знань. Це особливо актуально для початківців та малих бізнесів з обмеженими фінансовими ресурсами.

Крім того, спрощена система оподаткування може зменшити ризик помилок у податковій звітності, оскільки вона зазвичай включає в себе менше складних правил і вимог. Це сприяє підвищенню впевненості підприємців у відповідності їхньої діяльності податковому законодавству.

Отже, спрощена система оподаткування створює сприятливі умови для малого бізнесу, дозволяючи йому зосередитися на розвитку та рості, замість витрат на складний податковий облік.

Стимулювання підприємницької активності через легкий доступ до системи оподаткування має вирішальне значення для розвитку малого бізнесу. Забезпечення швидкого та ефективного процесу реєстрації підприємства дозволяє підприємцям швидко розпочати свою діяльність без зайвих перешкод та затримок. Це не лише збільшує доступність підприємницьких можливостей, але й стимулює ріст підприємницької ініціативи.

Легкий доступ до системи оподаткування також робить стартовий бар'єр для входу на ринок менш великим, що привертає більше людей до підприємницької діяльності. Це особливо важливо для осіб з обмеженими фінансовими ресурсами, які можуть почати свій бізнес з мінімальними витратами.

Підтримка підприємницької активності через простий та доступний податковий режим створює сприятливі умови для економічного зростання. Це сприяє розвитку малих підприємств, забезпечує створення нових робочих місць та сприяє розширенню інновацій та конкурентоспроможності на ринку. Такий підхід допомагає створювати більше можливостей для розвитку бізнесу та підвищує довіру підприємців до економічних перспектив.

Спрощена система оподаткування виявляється потужним інструментом для збільшення конкурентоспроможності малих підприємств. Це можливо завдяки ряду факторів, які об'єднуються для створення сприятливого середовища для їхнього розвитку та успіху на ринку.

По-перше, зниження податкового тягаря стає ключовим елементом для малих підприємств. Завдяки спрощеній системі оподаткування вони отримують можливість ефективно знизити витрати на оподаткування та уникнути складнощів, пов'язаних із складнішими податковими процедурами. Це відразу дозволяє фірмам звільнити ресурси, які можна використовувати для інших стратегічних напрямків розвитку.

По-друге, спрощена система оподаткування підтримує зростання підприємництва та створення нових робочих місць. Зменшення адміністративних обтяжень і формальностей дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до змін у ринкових умовах та швидше реагувати на конкурентний тиск. Це стимулює інновації та творчість, що, в свою чергу, формує конкурентну перевагу на ринку.

По-третє, зниження оподаткування робить малі підприємства більш привабливими для інвесторів. Спрощена система стимулює розвиток бізнесу та забезпечує стійкість фінансового стану підприємств. Це важливий аспект

для приваблення інвестицій, які можуть бути використані для розширення виробничих масштабів, покращення технологій та розвитку нових продуктів.

Отже, спрощена система оподаткування не лише полегшує податкове навантаження для малих підприємств, але й створює комплексний ефект, який підтримує їхню конкурентоспроможність через зниження витрат, створення сприятливого бізнес-середовища та привабливості для інвесторів.

Зниження ризиків є важливою перевагою спрощеної системи оподаткування. Ця система допомагає уникнути потенційних помилок в бухгалтерії та податковому обліку, що можуть призвести до неприємних наслідків для підприємства. Замість складних розрахунків та обширної документації, які характерні для складної податкової системи, спрощена система пропонує більш простий і зрозумілий підхід до обліку податків. Це особливо важливо для малих підприємств, де може бути обмежений доступ до фахівців з бухгалтерського обліку або фінансових консультантів. Спрощена система оподаткування зменшує потребу у висококваліфікованих спеціалістах і дозволяє підприємствам уникнути накладних витрат на їхню оплату. Уникнення помилок також допомагає підприємствам уникнути штрафів та інших негативних наслідків, пов'язаних з порушенням податкового законодавства. Це сприяє збереженню фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Отже, спрощена система оподаткування є не лише зручним і простим інструментом для розрахунку податків, але і ефективним засобом зниження ризиків та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Спрощена система оподаткування виявляється потужним інструментом для стимулювання інновацій та творчості серед підприємств. Ця система вирізняється зменшенням обов'язків з податкового обліку, що в свою чергу відкриває перед підприємствами додаткові можливості для вкладання більше часу та ресурсів у вдосконалення та розвиток нових ідей.

По-перше, відсутність великої кількості складних формальностей і податкових обтяжень дозволяє підприємствам зосередитися на креативних

процесах. Замість того, щоб витрачати значний час на податковий облік, підприємства можуть спрямовувати свої зусилля на дослідження та впровадження новаторських ідей.

По-друге, менше податкових обмежень стимулює підприємства до більшого ризику та експериментів. Позбавлені великої кількості адміністративних та фінансових обтяжень, вони можуть більше інвестувати в дослідження та розробку, що сприяє створенню інноваційних продуктів та послуг.

По-третє, спрощена система оподаткування може виявитися каталізатором для співпраці та обміну ідеями між підприємствами. Менше бюрократичних перешкод сприяє взаємодії між фірмами, що може призвести до появи нових концепцій та технологій через об'єднання зусиль індивідуальних підприємств.

Отже, спрощена система оподаткування, звільняючи підприємства від складних податкових процедур, створює сприятливе середовище для розвитку інновацій та творчості. Це сприяє активнішому впровадженню новаторських ідей, ризикованим експериментам та сприяє колективній співпраці для досягнення нових рівнів успіху в бізнесі.

Загальний висновок, можна сформулювати наступний: загалом, спрощена система оподаткування не лише допомагає малим підприємствам в зниженні адміністративних та фінансових обтяжень, але й створює сприятливе економічне середовище, що сприяє розвитку малого бізнесу та впливає на різні сфери суспільства.

По-перше, спрощена система оподаткування є кроком до створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу. Це дозволяє підприємствам вкладати більше ресурсів у власний розвиток, технологічні інновації та покращення продуктів чи послуг. При цьому фірми можуть легше пристосовуватися до змін в ринкових умовах, що стимулює їхню конкурентоспроможність.

По-друге, підтримка малого бізнесу за допомогою спрощеної системи оподаткування сприяє економічному зростанню. Зростання малих підприємств призводить до збільшення виробництва, обсягів продажів та економічної активності в цілому. Це, в свою чергу, має позитивний вплив на внутрішні ринки та загальний рівень економіки.

По-третє, стимулювання малого бізнесу через спрощену систему оподаткування сприяє створенню нових робочих місць. Збільшення числа малих підприємств веде до розширення ринку праці та підвищення зайнятості. Це є ключовим фактором у покращенні життєвого рівня громадян через забезпечення їхнього доступу до нових можливостей для працевлаштування та кар'єрного росту.

Отже, спрощена система оподаткування не лише сприяє розвитку малого бізнесу, але і має далекосяжний вплив на економіку в цілому, забезпечуючи стійке економічне зростання, творення нових робочих місць та підвищення життєвого рівня громадян.

3.3. Шляхи вдосконалення вітчизняної системи спрощеного оподаткування на основі зарубіжного досвіду

Вдосконалення спрощеної системи оподаткування може сприяти підтримці малого бізнесу, стимулювати економічний розвиток та зменшувати бюрократичні бар'єри. На рис. 3.3 представлено перспективні напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні.

Зниження податкових ставок	Зменшення обов'язкових ставок оподаткування для малих підприємств, зокрема ФОП «Квачан О.М.» може зробити їх діяльність більш конкурентоспроможною і стимулювати розвиток.
Спрощення процедур	Зменшення кількості необхідних звітностей, спрощення процедур реєстрації та подання податкової звітності може зменшити адміністративні витрати для підприємств, зокрема ФОП «Квачан О.М.»
Розширення обсягу застосування спрощеної системи	Розширення кола суб'єктів, які можуть скористатися спрощеною системою оподаткування, може сприяти зростанню малих бізнесів та самозайнятих осіб.
Стимулювання інвестицій	Введення податкових пільг чи знижок для малих підприємств, які інвестують у розвиток технологій, інновацій та навчання працівників, може сприяти їхньому зростанню та конкурентоспроможності, зокрема для ФОП «Квачан О.М.»
Підтримка електронного урядування	Розвиток електронних сервісів для подання звітності та сплати податків може спростити взаємодію підприємств з податковими органами і зменшити ризик помилок
Стимулювання дотримання правил	Введення системи штрафів і премій за дотримання податкових правил може сприяти більшій дисципліні серед платників податків, зокрема і для ФОП «Квачан О.М.»
Прозорість і адаптивність	Забезпечення прозорості у встановленні податкових правил та їх адаптивність до змін у соціально-економічному середовищі може забезпечити більш ефективне оподаткування.

Рисунок 3.3 – Основні напрямки вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні

Джерело: складено автором

Розглянемо ширше запропоновані основні напрямки вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні. Зниження податкових ставок для малих підприємств в Україні може стати першим кроком до стимулювання їхньої діяльності та розвитку. Потенційні переваги цього заходу включають збільшення доступності фінансових ресурсів для бізнесів, підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку і збільшення інвестиційної привабливості. Зменшення податкових ставок також може позитивно вплинути на мотивацію підприємств до розширення виробництва,

збільшення зайнятості та створення нових робочих місць. Крім того, цей захід сприятиме зменшенню податкового тягара для підприємств, що може стати стимулом для їхнього розвитку та інвестування в інноваційні проекти. Такий крок також підтримає підприємців у скороченні витрат та підвищенні їхньої фінансової стійкості, що в свою чергу сприятиме загальному економічному зростанню України.

Спрощення адміністративних процедур, пов'язаних з реєстрацією та податковим обліком, є ключовим кроком у вдосконаленні системи оподаткування в Україні. Зменшення кількості необхідних звітностей та спрощення процедур подання податкової звітності може виявити значний вплив на малі підприємства. Зокрема, це може зменшити бюрократичні перешкоди перед відкриттям нового бізнесу та дозволить підприємствам зосередитися на своїй основній діяльності.

Спрощення процедур також знизить адміністративні витрати для підприємств, оскільки вони зможуть ефективніше використовувати свій час та ресурси. Це може стати стимулом для більшої підприємницької активності та збільшення кількості нових бізнесів. Для малих підприємств, особливо для стартапів, важливо мати можливість швидко та легко зареєструвати свою діяльність та вести облік без надмірних операцій. Такий підхід також сприяє більшій прозорості та відкритості в оподаткуванні, що є ключовим для підтримки бізнес-середовища, сприятливого для інвестицій та розвитку економіки.

Розширення обсягу застосування спрощеної системи оподаткування в Україні може мати значний позитивний вплив на розвиток малих бізнесів та самозайнятих осіб. Це може бути досягнуто за допомогою наступних заходів:

- 1) розширення категорій суб'єктів: розширення переліку підприємств, які можуть скористатися спрощеною системою оподаткування, наприклад, за розміром обороту або кількістю працівників, дозволить більшій кількості бізнесів використовувати цю систему. Це стимулюватиме зростання малих підприємств та самозайнятих осіб;

2) зниження обмежень та вимог: спрощення критеріїв визначення категорій суб'єктів, які можуть користуватися спрощеною системою оподаткування, може зробити цей механізм доступнішим для більшої кількості підприємств. Наприклад, зниження обмежень на максимальний розмір обороту чи прибутку;

3) підтримка стартапів: стимулювання використання спрощеної системи оподаткування для нових підприємств у перший рік їхньої діяльності може сприяти розвитку стартап-екосистеми та інноваційних проєктів. По-перше, надання підприємствам, які знаходяться в стадії стартапу, можливості скористатися спрощеною системою оподаткування у перший рік їхньої діяльності, зменшує фінансовий тиск на нові компанії. Це особливо важливо, оскільки багато стартапів в цей період інвестують у дослідження, розробки та рекламу, і не мають значних прибутків. Спрощена система оподаткування надає їм додатковий ресурс для зосередження на своїй інноваційній діяльності. По-друге, стимулювання використання спрощеної системи оподаткування для стартапів може привести до створення конкурентних переваг на ринку. Зменшення податкового тягаря у початковий період розвитку дозволяє стартапам більш гнучко реагувати на ризики та експериментувати з ідеями, що сприяє їхньому швидкому розвитку та виходу на ринок з інноваційними продуктами чи послугами. По-третє, підтримка стартапів через спрощену систему оподаткування може привертати більше інвестицій та талановитих фахівців. Це створює позитивний ефект, сприяючи розвитку стартап-екосистеми та забезпечуючи умови для появи нових інновацій та технологій. Отже, підтримка стартапів за допомогою спрощеної системи оподаткування в перший рік їхньої діяльності відкриває перспективи для розквіту інноваційних проєктів, сприяючи розвитку стартап-екосистеми та підтримуючи динаміку інновацій у суспільстві.

4) ефективність адміністративних процедур: забезпечення швидкості та легкості процедур реєстрації для підприємств, які обирають спрощену систему оподаткування, може зробити її більш привабливою для

бізнесу. По-перше, прискорення та спрощення процедур реєстрації підприємств дозволяє їм швидше входити на ринок та розпочинати свою діяльність. Це особливо важливо для стартапів та нових бізнесів, які часто опираються на швидкий старт для визначення свого місця на ринку та взаємодії з клієнтами. По-друге, легкість адміністративних процедур сприяє зниженню витрат часу та ресурсів, що призначені для вирішення формальних питань. Підприємства можуть фокусуватися на своїй основній діяльності та стратегічних завданнях, замість того, щоб витрачати час на вирішення складних адміністративних питань. По-третє, швидкі та легкі адміністративні процедури сприяють створенню позитивного бізнес-середовища, де підприємства відчують підтримку та стимул для розвитку. Це може викликати додатковий інтерес від підприємців та інвесторів, що збільшує загальний потенціал економічного зростання. Отже, покращення ефективності адміністративних процедур у контексті спрощеної системи оподаткування робить цю систему більш привабливою для бізнесу, стимулює швидший розвиток нових підприємств та сприяє загальному економічному піднесенню.

Розширення обсягу застосування спрощеної системи оподаткування дозволить більшій кількості малих підприємств ефективніше управляти своєю фінансовою діяльністю, що в свою чергу сприятиме створенню нових робочих місць, зростанню економіки та підвищенню рівня життя населення.

Стимулювання інвестицій в розвиток технологій, інновацій та навчання працівників через введення податкових пільг або знижок може виявитися ефективним інструментом для підтримки малого бізнесу в Україні.

В табл. 3.1. представлено можливі підходи до стимулювання інвестицій.

Таблиця 3.1 – Стимулювання інвестицій в малому бізнесі через податкові стимули

№	Підходи	Коротка характеристика
1.	Податкові кредити за інвестиції	можна встановити систему податкових кредитів або відстрочення сплати податків для малих підприємств, які вкладають кошти в розвиток нових технологій, інноваційні проекти або навчання працівників
2.	Податкові знижки	надання пільг на оподаткування прибутку чи інших податків для підприємств, які здійснюють інвестиції в розвиток технологій або інновацій, може стати стимулом для їхнього зростання та розвитку
3.	Підтримка досліджень та розробок	запровадження спеціальних податкових ставок для компаній, які здійснюють витрати на дослідження та розробки, може стимулювати інноваційну діяльність та розвиток нових продуктів
4.	Податкові кредити за навчання працівників	надання податкових кредитів або знижок на оподаткування для компаній, які інвестують у навчання своїх працівників, може сприяти підвищенню кваліфікації робочої сили та підвищенню ефективності виробництва.

Джерело: складено автором

Ці заходи можуть стимулювати малі підприємства, зокрема ФОП «Квачан О.М.», до здійснення інвестицій у свій розвиток, що в свою чергу сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності, створенню нових робочих місць та загальному економічному зростанню.

Розвиток електронного урядування, зокрема електронних сервісів для подання звітності та сплати податків, відіграє важливу роль у підтримці бізнесу в Україні. За допомогою цих інноваційних інструментів підприємства можуть значно зменшити час і зусилля, які витрачаються на виконання податкових обов'язків. Електронні сервіси дозволяють підприємствам швидко і зручно подавати необхідні документи та сплачувати податки, що спрощує їхню взаємодію з податковими органами. Крім того, електронне урядування допомагає уникнути помилок в податковій звітності, оскільки більшість процесів автоматизовані і мають вбудовані перевірки на відповідність законодавству. Це знижує ризик помилкових розрахунків та сприяє підвищенню точності та надійності фінансової звітності.

Загалом, підтримка електронного урядування сприяє покращенню бізнес-середовища, зменшує адміністративні тяготи для підприємств та сприяє їхньому ефективному функціонуванню.

Введення системи штрафів і премій за дотримання податкових правил може бути ефективним інструментом у боротьбі з податковими порушеннями та підвищенні дотримання податкових обов'язків. Низка країн вже успішно використовує подібні механізми для стимулювання правильної поведінки платників податків.

Наприклад, у Сінгапурі введена система штрафів і премій, відома як «балова система податкової дисципліни». Підприємства отримують бали за свої податкові платежі та вчасно подані звіти. Потім ці бали використовуються для визначення рівня податкової ризикованості. Підприємства з високими балами можуть отримувати певні пільги та переваги, тоді як ті, у яких низький рівень балів, можуть підлягати додатковому контролю та штрафам.

У Німеччині існує програма «Steuerstrafverfahren gegen Selbstanzeige», яка надає можливість платникам податків самостійно виправити свої помилки та уникнути штрафів. Якщо особа виявляє свої податкові помилки та самостійно коригує їх, то вона може уникнути або зменшити штраф, який вона могла б отримати в іншому випадку за порушення податкових правил.

Крім того, у Швеції введено програму «Good Taxpayer Initiative», яка надає пільги та знижки тим платникам податків, які демонструють добре дотримання податкових правил та не мають податкових боргів.

Отже, наявність системи штрафів і премій за дотримання податкових правил може стати ефективним інструментом у підвищенні рівня дотримання податкових обов'язків та забезпеченні стабільності фінансової системи країни.

Забезпечення прозорості у встановленні податкових правил та їх адаптивність до змін у соціально-економічному середовищі є критично важливими аспектами для забезпечення більш ефективного оподаткування.

Прозорість у встановленні податкових правил означає, що усі учасники економіки мають доступ до інформації про те, які саме податки вони повинні сплачувати, які процедури діють та як вони застосовуються. Це забезпечує рівність перед законом та допомагає підприємствам та громадянам уникнути недоречних податкових стратегій або податкового ухилення.

Адаптивність податкової системи до змін у соціально-економічному середовищі є важливою, оскільки економічні умови постійно змінюються. Це означає, що податкова система повинна бути готова швидко реагувати на зміни в економічній діяльності, технологічних та соціальних трендах. Наприклад, з впровадженням нових технологій чи зміною попиту на ринку може виникати необхідність змінити ставки податків або розширити або скоротити перелік податкових пільг. Щоб забезпечити цю адаптивність, деякі країни використовують механізми оцінки впливу податкових змін перед їх введенням, а також переглядають податкову політику на регулярній основі. Крім того, важливою є участь громадськості та зацікавлених сторін у процесі розробки та зміни податкових правил для забезпечення широкої підтримки та врахування різноманітних інтересів.

Такий підхід сприяє збереженню конкурентоспроможності економіки, підтримує підприємницьку активність та створює сприятливі умови для інвестицій та інновацій. В цілому, прозорість і адаптивність податкової системи є ключовими чинниками для створення стабільного та ефективного фінансового середовища, яке сприяє розвитку економіки та підвищенню довіри учасників ринку.

Отже, всі наведені заходи, такі як: зниження податкових ставок, спрощення процедур, розширення обсягу застосування спрощеної системи оподаткування, стимулювання інвестицій, підтримка електронного урядування, стимулювання дотримання правил, прозорість і адаптивність, можуть значно сприяти підтримці підприємництва, створенню нових робочих місць і загальному економічному зростанню в Україні. Зниження податкових ставок допоможе підприємствам зменшити фінансове

навантаження, що сприятиме їхньому розвитку та інвестиціям. Спрощення процедур і розширення обсягу застосування спрощеної системи оподаткування зменшать адміністративні навантаження для бізнесу та зроблять його діяльність більш привабливою. Стимулювання інвестицій і підтримка електронного урядування сприятимуть модернізації економіки та залученню іноземних інвестицій. Стимулювання дотримання правил, прозорість і адаптивність створять сприятливе фіскальне середовище, що підвищить довіру до урядових інституцій та забезпечить стабільність бізнес-середовища. Ці заходи сприятимуть створенню сприятливих умов для розвитку малих та середніх підприємств, стимулюванню інновацій та підвищенню конкурентоспроможності економіки в цілому.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження щодо теоретичних та практичних аспектів функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні та її впливу на малий бізнес було отримано такі висновки:

1. Спрощена система оподаткування – це, так званий, режим оподаткування, який передбачає спрощене ведення обліку на підприємстві та заміняє ряд обов’язкових податків та зборів на сплату єдиного податку. Спрощений режим – це найкращий спосіб оподаткування малого бізнесу, адже загальна система є недостатньо зрозумілою та обтяжливою. Система є важливою частиною політики держави та має ряд переваг.

Переваги системи полягають в: зменшенні тінізації суб’єктів малого підприємництва; зручності застосування; стабільному потоці коштів до бюджету та низькому податковому навантаженні. Однак, поряд з позитивними сторонами, існують і недоліки, які необхідно усунути. Під час воєнного стану, можуть виникнути певні виклики, і, виходячи з цього, стає зрозуміло, що спрощений режим потребує доопрацювання.

2. В Україні існує чотири групи платників єдиного податку. Кожна група має свої критерії відбору та обмежень. Проаналізувавши кожную групу, ми прийшли висновку, що вони розроблені в розрізі різних сфер, що дає можливість вибору суб’єктам малого бізнесу.

3. Існує багато підходів щодо проведення оцінки податкового навантаження малих підприємств. Проводиться оцінка та аналіз такого навантаження для вибору системи оподаткування, для кожного підприємства окремо. Не менш важливою причиною оцінки є своєчасне та коректне визначення методів мінімізації або ж оптимізації податкових платежів.

За останні роки діяльність малих підприємств зазнавала впливу таких факторів, як пандемія та війна. Урядом України було прийнято ряд нововведень задля підтримки діяльності малого бізнесу в важкі для всієї

країни часи. Можемо сміливо зазначити, що вони були ефективними, адже кількість фізичних осіб-підприємства зростала протягом п'яти років, та за перші п'ять місяців 2023 року малим бізнесом було сплачено єдиний податок на суму 15,2 млрд. грн.

Правова база ведення малого бізнесу в умовах воєнного стану, ґрунтується на пільговому підході до аспектів ведення та реєстрації суб'єктів малого підприємництва, його кредитування та оподаткування. Саме ці зміни допомогли зменшити вплив війни на малий бізнес та економіку держави в цілому.

4. Отже, дослідивши динаміку кількості суб'єктів підприємництва, ми отримали докази, що малі підприємства дійсно є основою економіки України. Ці підприємства є надто вразливими, однак за рахунок вчасного реагування уряду та надання підтримки, вони здатні адаптуватися швидше ніж середні та великі.

Платники єдиного податку свідомо дотримуються податкового законодавства та здійснюють свої податкові зобов'язання. Підтвердженням цього виступає статистика, яка показує збільшення темпу приросту надходжень до бюджету та виконання річних затверджених показників по єдиному податку. Адже в 2021 та 2023 роках план було перевищено, а в 2022 році відсоток виконання хоч і не досягнув 100% в зв'язку з воєнними діями, але був на високому рівні.

5. Отже, здійснивши фінансово-економічну характеристику фізичної особи-підприємця «Квачан О.М.» ми дізналися, що господарська діяльність підприємства скорочується, так як зменшується вартість чистого доходу від реалізації та чистого доходу після оподаткування. Показники фінансового стану в більшості мають тенденцію до скорочення, фактором впливу на які є початок воєнного стану в країні. Аналіз ліквідності фізичної особи-підприємця ФОП «Квачан О.М.» показав, що суб'єкт господарювання має високий рівень ліквідності, проте вона щороку скорочується.

6. Загальний аналіз податкового навантаження для ФОП «Квачан О.М.» за 2021 та 2022 роки вказує на динаміку змін у рівні оподаткування підприємства. Зростання загального податкового навантаження у відсотках від чистого прибутку свідчить про збільшення обсягу оподаткування щодо прибутку підприємства за цей період. Зменшення податкового навантаження Єдиного податку для ФОП третьої групи є результатом зниження змін у законодавстві щодо оподаткування для даної категорії підприємців. Збільшення податкового навантаження Єдиного соціального внеску за працівників, як у відсотках від чистого прибутку, так і у відсотках від чистого доходу від реалізації, може відображати збільшення кількості працівників на підприємстві або зміни у тарифах на ЄСВ. Ці зміни у податковому навантаженні вказують на важливі аспекти економічної діяльності підприємства та можуть бути корисними для подальшого аналізу фінансового стану та стратегій управління. За проведеним розрахунком, було зроблено, висновок, що ФОП «Квачан О.М.» має вигоду від ведення своєї діяльності саме за спрощеною системою оподаткування, порівняно з загальною системою. Це підтверджується тим, що чистий прибуток підприємства за 2022 рік на спрощеній системі оподаткування склав 487,91 тисяч гривень, в той час як на загальній системі він становив 203,29 тисяч гривень. Таким чином, для підприємств, як ФОП «Квачан О.М.», спрощена система оподаткування є більш вигідною. Цей приклад підкреслює важливість підтримки та розвитку самозайнятих осіб з боку держави. Забезпечення сприятливих умов для підприємництва та зменшення бюрократичних тягарів може стимулювати економічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності країни. Тому важливою є підтримка та заохочення діяльності ФОП, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню соціального статусу самозайнятих осіб.

7. Спрощена система оподаткування є вигідною для більшої частини малих суб'єктів господарювання. Вона несе, як економічний, так і соціальний ефекти. Економічний ефект більш помітний в розрізі держави,

тобто: зменшення тінізації, корупції, збільшення кількості зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва, а отже, і більше надходжень до бюджету. Проте наявні деякі фактори, які можуть здійснити більш негативний ефект, аніж позитивний. Соціальний ефект відображається, як на рівні держави (збільшення кількості робочих місць, соціальна справедливість), так і на рівні громади (рівень довіри до податкових органів, соціальна свідомість).

8. Загалом, спрощена система оподаткування не лише допомагає малим підприємствам в зниженні адміністративних та фінансових обтяжень, але й створює сприятливе економічне середовище, що сприяє розвитку малого бізнесу та впливає на різні сфери суспільства. По-перше, спрощена система оподаткування є кроком до створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу. Це дозволяє підприємствам вкладати більше ресурсів у власний розвиток, технологічні інновації та покращення продуктів чи послуг. При цьому фірми можуть легше пристосовуватися до змін в ринкових умовах, що стимулює їхню конкурентоспроможність. По-друге, підтримка малого бізнесу за допомогою спрощеної системи оподаткування сприяє економічному зростанню. Зростання малих підприємств призводить до збільшення виробництва, обсягів продажів та економічної активності в цілому. Це, в свою чергу, має позитивний вплив на внутрішні ринки та загальний рівень економіки. По-третє, стимулювання малого бізнесу через спрощену систему оподаткування сприяє створенню нових робочих місць. Збільшення числа малих підприємств веде до розширення ринку праці та підвищення зайнятості. Це є ключовим фактором у покращенні життєвого рівня громадян через забезпечення їхнього доступу до нових можливостей для працевлаштування та кар'єрного росту. Отже, спрощена система оподаткування не лише сприяє розвитку малого бізнесу, але і має далекосяжний вплив на економіку в цілому, забезпечуючи стійке економічне зростання, творення нових робочих місць та підвищення життєвого рівня громадян.

9. Отже, всі розглянуті заходи, такі як зниження податкових ставок, спрощення процедур, розширення обсягу застосування спрощеної системи оподаткування, стимулювання інвестицій, підтримка електронного урядування, стимулювання дотримання правил, прозорість і адаптивність, можуть значно сприяти підтримці підприємництва, створенню нових робочих місць і загальному економічному зростанню в Україні. Зниження податкових ставок допоможе підприємствам зменшити фінансове навантаження, що сприятиме їхньому розвитку та інвестиціям. Спрощення процедур і розширення обсягу застосування спрощеної системи оподаткування зменшать адміністративні навантаження для бізнесу та зроблять його діяльність більш привабливою. Стимулювання інвестицій і підтримка електронного урядування сприятимуть модернізації економіки та залученню іноземних інвестицій. Стимулювання дотримання правил, прозорість і адаптивність створять сприятливе фіскальне середовище, що підвищить довіру до урядових інституцій та забезпечить стабільність бізнес-середовища. Ці заходи сприятимуть створенню сприятливих умов для розвитку малих та середніх підприємств, стимулюванню інновацій та підвищенню конкурентоспроможності економіки в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвійчук Н., Теслюк С., Плоскіна А., Писарчук Д. Реформування спрощеної системи оподаткування в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 2. с. 29-36.
2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ: за станом на 3 липня 1998 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 727/98 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727/98/ed19980703#Text>
3. Податковий кодекс України: за станом на 2 грудня 2010 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 2755-VI. Ст. 291-296 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Плекан М.В., Кудлаєва Н.В., Шепель І.В. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2023. № 3 (33). с. 240-249.
5. Скрипник С.В., Лавров Р.В., Шепель І.В. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Економіка і суспільство*. 2023. № 53. С. 1-8.
6. Перспективи розвитку в Україні спрощеного оподаткування малого бізнесу. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_30255
7. Лопатовська О.О. Особливості оподаткування бізнесу в умовах воєнного часу. *Трансформаційні процеси в економіці: від конкуренції до кооперації : зб. Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф..* 2023. с. 211-212
8. Іванишина О.С., Деміденко Л.С. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності: сучасний стан та напрями її вдосконалення. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. с. 1-7.

9. Ткачик Л.П., Бешко О.Я. Спрощена система оподаткування як інструмент агресивного податкового планування. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). с. 758-763.
10. Надходження єдиного податку до бюджету з початку 2023 року. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/685975.html>
11. Савчук М. Стан та перспективи розвитку спрощеної системи оподаткування підприємницької діяльності. *Розвиток соціальноекономічних систем в геоeкономічному просторі : зб. Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.*. 2023. с. 137-139.
12. Податкове навантаження та його вплив на діяльність підприємства. Анотація на наукову роботу. URL: <http://kaffin.wunu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/03/8.pdf>
13. Орищин Т.М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти. *Економічна наука*. 2019. № 4. с. 58-62.
14. Про внесення змін до податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України: за станом на 15 березня 2022 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 2120-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
15. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: Постанова: за станом на 13 березня 2022 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 303 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>
16. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова: за станом на 20 березня 2022 р. Офіц. вид. Відомості Верховної

Ради України. 2022. № 331 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>

17. За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Офіційний сайт органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-chas-dii-voiennoho-stanu-v-mezhakh-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9-vydano-42847-pilhovyykh-kredytiv-na-1705-mlrd-hrn>

18. З 01 серпня 2023 року набули чинності зміни до Податкового кодексу України. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://kyiv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/705547.html>

19. Петричко М.М., Гладинець Н.Ю., Росола У.В. Сучасний стан малого бізнесу в Україні. Інтернаука. 2023. № 5 (73). с. 67-73.

20. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2010-2022 роках. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm

21. Класифікатор видів економічної діяльності. URL: https://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/56/KVED10_56_1.html

22. Розмір мінімальної заробітної плати за 2020-2022 роки. URL: <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/2>

23. Виконання доходів місцевих бюджетів. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv>

24. В Україні зареєстровано 2 млн ФОПів, 76% з них є платниками єдиного податку - ДПС. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220491_v-ukran-zarestrovano-2-mln-fopv-76-z-nikh--platnikami-dinogo-podatku---dps

25. Доходи зведеного бюджету України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2018/>

26. Сакун А.Ж., Щербаков А.В. Система оподаткування в умовах воєнної економіки України. *Current issues and prospects for the development of scientific research*. 2023. с. 47-54.

27. Європейська хартія малих підприємств: Офіційний переклад: за станом на 19 червня 2000 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_860#Text

28. Вдовиченко М. Податкова система України та країн ЄС: порівняльний аспект. *Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти* : зб. *Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.*. 2023. с. 145-147.

29. Петруненко Я.В. Європейський досвід правового регулювання у сфері стимулювання малого підприємництва: порівняльно-правовий аналіз. *Науковий вісник*. 2020. № 64. с. 84-88.

30. A ‘small business act’ for European SMEs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/a-small-business-act-for-european-smes.html>

31. Хома А.Р. Порівняльна характеристика розвитку малого бізнесу в Польщі та Україні. : зб. *Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.*. 2023. с. 161-163

32. Іняхін В.Є. Можливості використання в Україні позитивного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. с. 206-212.

33. Kleingewerbe gründen: Vorteile, Pflichten, Buchhaltung und Steuern. URL: <https://www.fuer-gruender.de/wissen/existenzgruendung-planen/recht-und-steuern/rechtsform/kleingewerbe/>

34. Kleinunternehmer: Welche Steuern muss ich zahlen? URL: <https://www.accountable.de/blog/kleinunternehmer-steuern-zahlen/>

35. Steuern für Unternehmen: Ein kompakter Überblick. URL: <https://www.spendesk.com/de/blog/steuern-fuer-unternehmen/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 - Фінансові показники діяльності ФОП «Квачан О.М.» за 2020-2022 роки, тис.грн.

Назва	2020	2021	2022
Необоротні активи:			
Основні засоби:	4281	3475	2474
первісна вартість	5070	4281	3475
знос	789	806	1001
Усього необоротні активи	4281	3475	2474
Оборотні активи:			
Запаси	270	330	290
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	99	120	134
Усього оборотні активи	369	450	424
Поточна кредиторська заборгованість	780	550	380
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5705	6780	5107
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2507	2960	1870
Валовий прибуток	3198	3820	3237
Інші операційні доходи	78	110	45
Адміністративні витрати	57	44	50
Витрати на збут	45	57	70
Інші операційні витрати	22	39	19
Єдиний податок ФОП	289,15	344,5	141,68
Витрати на оплату праці	1320	2178	2046
ПДФО (18%)	237,6	392,04	368,28
ЄСВ (22%)	290,4	479,16	450,12
Військовий збір (1,5%)	19,8	32,67	30,69
ЄСВ за себе	12,71	15,95	17,29
Чистий прибуток	1239,74	772,39	487,91